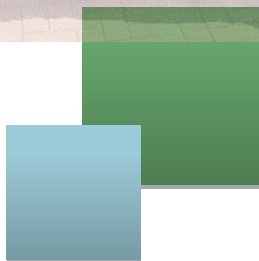

ZAŁĄCZNIK NR 1 DO STRATEGII ROZWOJU GMINY PRZYŁĘK NA LATA 2022-2030

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY PRZYŁĘK

Spis treści ¹

1.	Wprowadzenie do diagnozy	2
2.	Charakterystyka sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Przyłęk	2
2.1.	Położenie administracyjne	2
2.2.	Przestrzeń i środowisko	5
2.3.	Sfera społeczna	27
2.4.	Infrastruktura społeczna	32
2.5.	Sfera gospodarcza	50
2.6.	Potencjał instytucjonalny i sytuacja finansowa Gminy Przyłęk	64
3.	Analiza mocnych i słabych stron Gminy Przyłęk - analiza SWOT	69

¹ Zdjęcia ze strony tytułowej:

Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Przyłęk na lata 2016 – 2024

fot. 1 i 2 Rezerwat Żółwia Błotnego w miejscowości Andrzejów – Borowiec, fot. 3 Zespół „Korzenie”,

https://pl.wikipedia.org/wiki/Grab%C3%B3w_nad_Wis%C5%82%C4%85

fot. 4 Kościół św. Zofii w Grabowie nad Wisłą

1. Wprowadzenie do diagnozy

Istotnym elementem Strategii Rozwoju Gminy Przyłek na lata 2022 - 2030 r. jest diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy, z określeniem charakteru zmian w latach 2007-2022 i trendów rozwojowych dla całego powiatu zwoleńskiego i województwa mazowieckiego. Diagnozę skonstruowano dla **7 obszarów tematycznych**, tj.: 1. Położenie administracyjne, 2. Przestrzeń i środowisko, 3. Sfera społeczna, 4. Infrastruktura społeczna, 5. Sfera gospodarcza, 6. Infrastruktura techniczna, 7. Potencjał instytucjonalny i sytuacja finansowa Gminy. Diagnozę kończy analiza mocnych i słabych stron Gminy Przyłek (analiza SWOT) podsumowująca całość prac nad dokumentem.

W formułowaniu diagnoz strategicznych w wyżej wymienionych obszarach oparto się na zasobie informacji ilościowych i jakościowych, pozyskanych z oficjalnych statystykach GUS, danych źródłowych Urzędu Gminy oraz wykonanych dla Urzędu dokumentów strategicznych i planistycznych. Jednym ze źródeł były również konsultacje społeczne.

W przedstawionej poniżej charakterystyce gminy wykorzystano wielopłaszczyznową analizę porównawczą z gminami wiejskimi z powiatu zwoleńskiego, w tym z gminami o podobnej funkcji i uwarunkowaniach rozwojowych. Podczas doboru grupy porównawczej przeanalizowano klasyfikację funkcjonalną gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego.

Tabela 1 Identyfikacja grupy porównawczej dla Gminy Przyłek

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego	Liczba osób zamieszkujących w 2020 roku	Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego
Zwoleń	15025	Miasta i gminy miejsko-wiejskie
Miasto	7660	Miasta stanowiące ośrodki wielofunkcyjne
Obszar wiejski	7365	Gminy wiejskie o umiarkowanej funkcji rolniczej
Gm. Przyłek	6082	Gminy wiejskie o funkcji rolniczej
Gm. Kazanów	4475	Gminy wiejskie o funkcji rolniczej
Gm. Policzna	5419	Gminy wiejskie o funkcji rolniczej
Gm. Tczów	4874	Gminy wiejskie o funkcji rolniczej
Powiat zwoleński	35875	-

Źródło: <https://www.polskawliczbach.pl/>

W związku z powyższym do grupy porównawczej zostało włączone 4 jednostki samorządu terytorialnego z obszaru powiatu zwoleńskiego i są to gminy wiejskie Przyłek, Kazanów, Policzna, Tczów.

2. Charakterystyka sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Przyłek

2.1. Położenie administracyjne

W niniejszym podrozdziale przedstawiono położenie Gminy na tle powiatu i województwa, wskazując gminy sąsiednie oraz podział Gminy na sołectwa. Wskazano także odległość obszaru Gminy od ośrodków miejskich, jako wstępną informację istotną z punktu widzenia analizy potencjałów lub też słabych stron obszaru,

przeprowadzoną w dalszej części dokumentu. W ramach podrozdziału przedstawiono również powierzchnię Gminy, wstępne dane na temat gęstości zaludnienia oraz położenia komunikacyjnego.

Gmina Przyłęk (do 1954 gmina Grabów nad Wisłą) wchodzi w skład powiatu zwoleńskiego, należy do województwa mazowieckiego. Gmina Przyłęk w latach 1975-1998 położona była w województwie radomskim. Administracyjnie na terenie Gminy Przyłęk znajduje się 31 miejscowości, które tworzą 30 sołectw.

1. Andrzejów	16. Mszadla Dolna
2. Babin	17. Mszadla Nowa
3. Baryczka	18. Mszadla Stara
4. Grabów n/Wisłą	19. Okrężnica
5. Helenów	20. Pająków
6. Ignaców	21. Przyłęk
7. Kulczyn	22. Wysocin
8. Krzywda	23. Rudki
9. Lipiny	24. Stefanów
10. Lucimia	25. Szlachecki Las
11. Łagów	26. Wólka Łagowska
12. Łaguszów	27. Wólka Zamojska
13. Ławeczko Nowe	28. Złazy
14. Ławeczko Stare	29. Zamość Stary
15. Mierzyczka	30. Zamość Nowy
	31. Ruda (sołectwo Wysocin)

Gmina Przyłęk zlokalizowana jest w południowo – wschodniej, skrajnej części województwa mazowieckiego, na terenie Równiny Radomskiej, przy drodze krajowej 12. Jest gminą wiejską, sąsiadującą od północy z gminą Policzna, od wschodu z gminami: Puławy, Janowiec, Wilków (jednocześnie stanowiące granicę województwa lubelskiego), z gminą Chotcza, a od zachodu z gminą Zwoleń.

Ryc. 1. Mapa Gminy Przyłęk

Źródło: [https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Przy%C5%82%C4%99k_\(gmina\)_location_map.png](https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Przy%C5%82%C4%99k_(gmina)_location_map.png)

Ośrodkiem gminy jest miejscowość Przyłęk położona w południowej części jej obszaru. Siedziba gminy – miejscowość Przyłęk, znajduje się w odległości ok. 13 km od siedziby powiatu - Zwolenia oraz ok. 170 km od siedziby województwa – Miasta Warszawa oraz 44 km od Radomia. Inne ośrodki miejskie, takie jak Kazimierz Dolny i Puławy zlokalizowane są w odległości odpowiednio ok. 19 i 26 km od Przyłęka, dalej położone ośrodki miejskie stanowią Pionki ok. 30 km, Dęblin – ok.36 km, Lipsko – ok. 30 km, Poniatowa – ok. 52 km, Opole Lubelskie – ok. 43 km, Nałęczów – 64 km, Lublin – ok.77 km.

Gmina Przyłęk jest drugą co do wielkości powierzchni gminą w powiecie zwoleńskim po Gminie Zwolen, bowiem jej powierzchnia administracyjna wynosi 162,1 km², co stanowi 16,9% powierzchni powiatu zwoleńskiego.

Ryc. 2. Gmina Przyłęk na tle powiatu zwoleńskiego

Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Przyłęk na lata 2016 – 2024

Tabela 2. Powierzchnia i ludność gminy Przyłęk na tle gmin powiatu zwoleńskiego w 2020 r.

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego	Powierzchnia w km ²	% na tle powiatu	Liczba osób zamieszkujących w 2020 roku	% na tle powiatu	na 1 km ²
Zwolen	162,1	28,3	15025	41,9	94
Miasto	16		7660	21,4	
Obszar wiejski	146		7365	20,5	
Gm. Przyłęk	131,6	23	6082	16,9	48
Gm. Kazanów	94,9	16,6	4475	12,4	48
Gm. Policzna	112,5	19,6	5419	15,1	50
Gm. Tczów	72,2	12,5	4874	13,6	68
Powiat zwoleński	573,3	100	35875	100	64

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych <https://www.polskawliczbach.pl/>

Gmina na tle powiatu zwoleńskiego:

Liczba ludności w gminie Przyłęk w ostatnich latach sukcesywnie maleje. Znaczący wpływ na to zjawisko mają ruch ludności i przyrost naturalny, które rokrocznie są ujemne. Tendencje demograficzne występujące na przestrzeni ostatnich lat wskazują na wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym (wiek zdolności do pracy). Gmina Przyłęk posiada w tej grupie wiekowej 61% ludności. Wpływ na to ma wiele czynników, między innymi

wejście w wiek produkcyjny osób urodzonych w pierwszej połowie lat 80-tych, tj. w okresie ostatniego wyżu demograficznego.

Kolejnym ze wskaźników obrazujących rozmiary Gminy na tle innych gmin powiatu zwoleńskiego jest wskaźnik: *Ludność na 1 km²*. W 2020 r. gęstość zaludnienia na 1 km² wyniosła 48 osób, przy średniej dla grupy porównawczej 53,5. Gmina Przyłek jest zatem gminą wiejską o porównywalnym stopniu zaludnienia wśród gmin wiejskich powiatu zwoleńskiego, (w których poziom zaludnienia waha się w granicach 48-52 osób/km²) z wyjątkiem gminy Tczów - 68 osób/ km². Średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosi ok. 64 os/ km², co spowodowane jest dużą gęstością zaludnienia miasta Zwolen. Dla porównania wskaźnik gęstości zaludnienia dla subregionu radomskiego wynosi około 99 os./ km², a dla województwa mazowieckiego – około 151 os./km². Na podstawie analizy porównawczej lat 2014 -2020 zauważalne są również ogólne, negatywne tendencje w zakresie zmian liczby ludności, a co za tym idzie i wskaźników gęstości zaludnienia, notowane na przestrzeni ostatnich lat.

Pod względem komunikacyjnym, Gmina jest dobrze rozwinięta. Sieć dróg na terenie gminy jest wystarczająca, jednakże ich stan techniczny nie jest najlepszy. Przez teren gminy przebiega tylko jedna droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią) na długości 7,3 km. Ma ona bardzo duże znaczenie dla gminy, gdyż łączy ona gminę z zewnętrznym układem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym.

Przez obszar przebiega droga krajowa 12 stanowiąca główne połączenie komunikacyjne z ważnymi ośrodkami miejskimi regionu. Sieć komunikacyjną Gminy uzupełniają 13 dróg powiatowych o łącznej długości o 65,199 km, oraz 35 dróg gminnych o łącznej długości 117,154 km. Układ ten wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych.

Na obszarze Gminy nie funkcjonuje komunikacja kolejowa. Najbliższym lotniskiem jest Port Lotniczy Lublin-Świdnik oddalony o ok. 95 km. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia z Warszawą, Oslo, Dublinem, Londynem, Eindhoven, Antwerpią, Kijowem, Tel Awiwem. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 173 km. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się również Port Lotniczy Warszawa-Radom im. Bohaterów Radomskiego Czerwca 1976 roku w Radomiu, ale od października 2017 nie odbywają się tam loty rozkładowe, a od stycznia 2019 w związku z przebudową lotnisko zostało zamknięte dla samolotów cywilnych. Zakończenie przebudowy lotniska jest zaplanowane na 2022 rok.

Podsumowując wstępną analizę lokalizacji Gminy nasuwa się wniosek, że mimo bardzo dobrego lokalnego i regionalnego układu komunikacyjnego jest ona w stosunkowo peryferyjnym położeniu względem większych ośrodków miejskich. Jest to cecha położenia Gminy, która może być uznawana za wadę w zakresie np. atrakcyjności osiedleńczej, czy wręcz przeszkodę w dalszym rozwoju gospodarczym obszaru, ze względu chociażby na oddalenie od terenów przemysłowych. Jednak takie peryferyjne położenie, przy licznych walorach środowiskowych i dbałości o jakość środowiska naturalnego, może stać się znaczącą zaletą Gminy Przyłek jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, co z kolei w dłuższej perspektywie czasu może okazać się istotnym czynnikiem rozwoju gospodarczego Gminy.

2.2. Przestrzeń i środowisko

Struktura zagospodarowania gruntu

Gmina Przyłek jest gminą typowo rolniczą, dlatego też w strukturze zagospodarowania gruntu dominują użytki rolne, a wśród nich przeważają grunty orne. Gleby w gminie Przyłek nie są najwyższej klasy. Najlepsze

jakościowo gleby klasy I, II i III stanowią zaledwie 15% gruntów rolnych, klasy IV - 44%, a pozostałe 41% to gleby klas V i VI.

Tabela 3. Struktura użytkowania gruntów

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne				Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
	Razem	Grunty orne	Sady	Łąki i pastwiska		
w ha						
13 089	10 730	9 530	230	970	1520	839
w %						
100%	82,0%	88,9%	2,1%	9,0%	11,6%	6,4%

Źródło: dane własne Urzędu Gminy w Przyłęku

W gminie Przyłek rolnictwem trudni się około 1354 indywidualnych gospodarstw rolnych, w tym 7 gospodarstw specjalistycznych, które zajmują się produkcją chmielu i jaj konsumpcyjnych². Najwięcej jest gospodarstw, których powierzchnia wynosi 2–5 ha – stanowią one 51% ogólnej liczby gospodarstw. Na drugim miejscu są gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha – 39%. Najmniejszy procent udziału mają gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 10 ha – 10%.

Odnosząc się do struktury zagospodarowania gruntu należy zwrócić uwagę, że w przeważającej części gospodarstw preferuje się tradycyjne metody upraw i hodowli. Głównymi uprawami są: zboża, warzywa i owoce (szczególnie truskawki i maliny).

Charakterystyczne dla Gminy Przyłek jest występowanie znacznych powierzchni łąk trwałych i pastwisk, które obejmują 9% udziału powierzchni Gminy oraz zbiorników wodnych. Jest to następstwem występowania na obszarze Gminy terenów podmokłych, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych. Kluczowe znaczenie dla gminy ma hodowla trzody chlewnej i bydła. Należy podkreślić, że nie jest to intensywna gospodarka nastawiona wyłącznie na ilość, lecz ceniąca przede wszystkim jakość produktów rolnych. Uprawy są ekologiczne, naturalne, w dużym stopniu pozbawione ingerencji nowoczesnych technik ochrony roślin, co w powiązaniu z walorami krajobrazowymi stanowi szansę rozwojową gminy.

Tabela 4. Grunty w podziale na klasy:

Lp.	Klasy gruntów	Powierzchnia (w ha)
1.	klasa II	24,24
2.	klasa III	171,93
3.	klasa IIIa	144,80
4.	klasa IIIb	1221,37
5.	klasa IVa	2730,31
6.	klasa IVb	1673,31
7.	klasa V	3434,38
8.	klasa VI	2534,13

W strukturze osadniczej Gminy dominuje typowa zabudowa wiejska. Zagospodarowanie poszczególnych wsi w gminie tworzy różnorodne układy przestrzenne dostosowane do istniejących uwarunkowań. Najczęściej występują układy liniowe, o zabudowie mniej lub bardziej skupionej, wzdłuż istniejących ciągów

² Strategia Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego na lata 2016-2022, str. 70

komunikacyjnych. Typ ten charakteryzuje się położeniem miejscowości wzdłuż jednego lub kilku ciągów komunikacyjnych, o stosunkowo nieregularnym kształcie. Dominuje nierównomierny układ pól i duże rozbieżności w wielkości działek oraz stosunkowo rozproszona zabudowa jednorodzinna. Rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej pod wieloma względami stanowi bardzo nieefektywną strukturę przestrzenną. Rozproszenie osadnictwa utrudnia dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej. W wielu miejscowościach brakuje funkcjonalnych centrów, a istniejące przestrzenie publiczne nie są dostatecznie zagospodarowane. Dlatego też rolę takich centrów najczęściej pełnią albo najbliższe otoczenie obiektów użyteczności publicznej (szkół, kościołów, świetlic) lub przestrzenie zlokalizowane wzdłuż dróg przebiegających przez daną miejscowość. Powoduje to, iż trudno o funkcjonalne wykorzystanie dostępnej przestrzeni publicznej oraz efektywną organizację miejsc koncentracji życia gospodarczego, społecznego i kulturalnego.

Reasumując, powierzchnia Gminy wynosi 13 089 ha, w tym użytki rolne stanowią 82 % powierzchni wszystkich gruntów, a lasy i grunty leśne stanowią 11,6 % powierzchni gminy. Lasy i grunty leśne w większości znajdują się w zarządzie Lasów Państwowych.

Położenie fizjogeograficzne, rzeźba terenu, gleby

Gmina Przyłek położona jest w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie zwoleńskim, na obszarze Równiny Radomskiej. Teren gminy leży w dolinie rzeki Plewki, Czerniawki i Zwolenki w pobliżu rzeki Wisły. Rzeźbę terenu cechuje prawie płaska powierzchnia wysoczyzny pleistoceniowej. Nachylenie terenu nie przekracza 5 %, jedynie na zboczach dolin i wydm dochodzi do 10 - 15%. Na uwagę zasługują doliny rzeki "Plewki", "Zwolenki" i „Czerniawki” oraz bezpośrednie sąsiedztwo z Wisłą. Doliny rzek oddzielone są od wysoczyzny wyraźną krawędzią morfologiczną o wysokości 3-8 m, co szczególnie zaznaczone jest w krajobrazie. Doliny tych rzek tworzą taras zalewowy akumulacyjny. Powierzchnia tego obszaru położona jest na wysokości 150 - 200 m n.p.m., lekko falista obniżająca się w kierunku północnym. Rzeźba terenu ukształtowana została w wyniku akumulacji lodowca i wód polodowcowych, erozji i akumulacji rzek i wiatru. Krajobraz terenu urozmaicają liczne naturalne i sztuczne stawy oraz oczka wodne, a także pojedyncze drzewa, zarośla i kępy. Występują też zwarte drzewostany leśne. Ponadto przy rzece "Plewce" usytuowany jest zbiornik retencyjny z lustrem wody 13 ha, a w miejscowości Andrzejów – Borowiec zlokalizowany jest Rezerwat Żółwia Błotnego.

Obszar Gminy ma znaczny potencjał, biorąc pod uwagę położenie fizjogeograficzne, rzeźbę terenu i gleby jest atrakcyjnym miejscem pod względem walorów krajobrazowych, przyrodniczych, również pod względem rozwoju turystyki i agroturystyki.

Cieki wodne

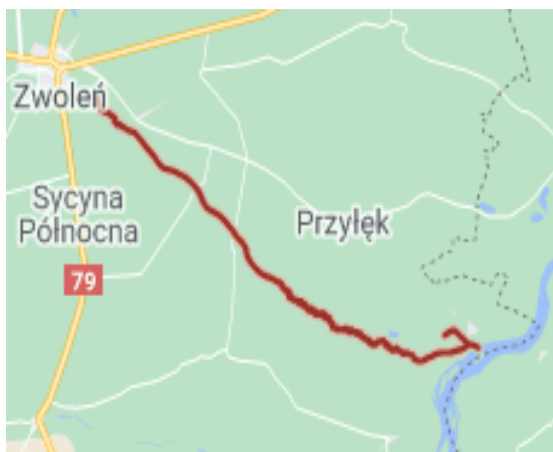
Na wody powierzchniowe Gminy Przyłek składają się naturalne cieki wodne, źródła i rowy melioracyjne. Największą rzeką na tym obszarze jest Zwolenka, silnie meandrująca, z prawie naturalną szatą roślinną szuwarowo-bagienną i lasem łęgowym. Wąskie dno doliny (od 0.5 do około 1 km szerokości przy ujściu rzeki) wypełnione jest torfem. Na zboczach widoczne są fragmenty tarasy nadzalewowej o wysokości względnej 2 – 3 m. Czytelność formy doliny maskują zalegające w wielu miejscach zwydmione, przewiewane piaski. Teren stanowi bogatą mozaikę wzajemnie przenikających się biotopów - wodnych, podmokłych i suchych. Siedliska wodne reprezentowane są przez wolno płynącą rzekę i zakola oraz torfianki o różnej powierzchni lustra wody. W dolinie dominują podmokłe łąki, na których prowadzi się gospodarkę ekstensywną. Miejscami występują na nich kępy zarośli wierzbowych i łozowych oraz niewielkie, olchowe laski. Łagodnie wznoszące się piaszczyste zbocza doliny porastają suche sośniny, są tu pola uprawne i nieużytki z roślinnością kserotermiczną. Ze zwierząt występuje tu m.in. bóbr europejski, kumak nizinny czy żółw błotny.

Dolina rzeki Zwolenki

To chroniony prawnie obiekt przyrodniczy znajdujący się na obszarze Gminy Przyłęk. Obszar chroni dolinę rzeki wraz z przylegającymi terenami łąk i zadrzewień, wyróżniające się krajobrazowo i charakteryzujące się dużym zróżnicowaniem ekosystemów oraz spełniające ważną rolę korytarzy ekologicznych.

Zwolenka – niewielka rzeka w województwie mazowieckim, lewy dopływ Wisły, o długości ok. 37 km i powierzchni zlewni ok. 230 km². Zgodnie typologią wód powierzchniowych to potok nizinny piaszczysty tworzący jednolitą część wód powierzchniowych Zwolenka

Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Rzeki Zwolenki” został objęty ochroną w ramach Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych Natura 2000. Dodatkowo na terenie gminy znajdują się doliny rzeki "Plewki" i „Czerniawki”. Ponadto przy rzece "Plewce" usytuowany jest zbiornik retencyjny z lustrem wody 13 ha. Gmina ma również bezpośrednie sąsiedztwo z Wisłą.

Środowisko naturalne Gminy

Obszar Gminy Przyłęk charakteryzuje się znaczną bioróżnorodnością i zróżnicowaniem przestrzennym walorów przyrodniczych. Ogólny stan środowiska naturalnego Gminy można oceniać jako bardzo dobry. Jest to konsekwencją m.in. rolniczego obszaru, o dużych walorach geomorfologicznych i bogatej szacie roślinnej, za to bez ingerencji w środowisko naturalne przemysłu. Nie funkcjonują tu bowiem zakłady przemysłu, które mogłyby znacząco negatywnie wpłynąć na stan środowiska naturalnego. Można powiedzieć, że jednym z atutów gminy Przyłęk jest właśnie brak przemysłu.

Znaczne zróżnicowanie fauny i flory występujące na obszarze Gminy zostało docenione i objęte ochroną. Wschodni kraniec gminy (dolina Wisły), znajdujący się w obrębie Obszaru Chronionego Krajobrazu, zaliczany jest do rejonów turystycznych o znaczeniu nie tylko lokalnym, ale i regionalnym – Rezerwat Żółwia Błotnego Andrzejów – Borowiec jest rezerwatem na skalę europejską. Rezerwat ten wszedł wraz z otuliną do Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Zwolenki”. Jest uznany jako Specjalny Obszar Ochrony - Dolina Zwolenki na liście chronionych obszarów sieci ekologicznej Natura 2000.

Na terenie gminy znajdują się obszary krajobrazu chronionego, rezerваты, użytki ekologiczne, pomniki przyrody³.

Rezerwat przyrody Borowiec

Torfowiskowy rezerwat przyrody położony w Andrzejowie. Rezerwat „Borowiec” leży na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Zwolenki i obszaru siedliskowego sieci Natura 2000 „Dolina Zwolenki”. Rezerwat powołano zarządzeniem MOŚZNiL z 26 listopada 1990 r. Celem ochrony rzeki Zwolenki z jej doliną i przyległymi do niej terenami, jako ostoi żółwia błotnego. Dużą część doliny zajmują przestrzenie otwarte,

³ Informacje własne Urzędu Gminy Przyłęk zawarte w Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Przyłęk na lata 2016-2024

zarówno o charakterze półnaturalnym, jak i całkowicie antropogenicznym. Pewną powierzchnię zajmują też zarośla i lasy. Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie ponad dwustu gatunków roślin naczyniowych, 64 gatunków mięczaków, 17 gatunków ryb, 10 gatunków płazów 3 gatunków gadów, 19 ssaków i 81 gatunków ptaków (w tym 79 lęgowych) Wśród szczególnie rzadkich gatunków jest żółw błotny czy turzyca nitkowata.

Obecna powierzchnia całkowita rezerwatu wynosi 57,83 ha, z czego na terenie Lasów Państwowych obrębu leśnego Zwolen w leśnictwie Podgórze znajduje się jedynie 7,4 ha. Przedmiotem ochrony jest żółw błotny (*Emys orbicularis*), którego duża populacja znajduje się na terenie rezerwatu. Na obszarze rezerwatu stwierdzono występowanie 228 gatunków roślin naczyniowych, w tym kilkanaście podlegających ochronie ścisłej lub częściowej. Są to rościszka okrągłolistna, storczyk szerokolistny, grążel żółty, widłak goździsty, kalina koralowa, grzybień biały, kocanki piaszkowe i in. Rezerwat obejmuje bardzo zróżnicowany florystycznie i faunistycznie odcinek rzeki Zwolenki. Występuje tu mozaika siedlisk i biotopów – od wodnych poprzez bagienne, podmokłe, torfowiskowe do suchych i piaszczystych. Występują grząskie zarośla olchowe i wierzbowe, torfowiska i tzw. torfianki, które w miarę wznoszenia się terenu ustępują miejsca piaszkom, częściowo odkrytym, miejscami sztucznie zalesionym lub zajęтым przez uprawy rolnicze. To ogromne zróżnicowanie biotopów sprawia, że na terenie objętym ochroną rezerwatową znajduje schronienie wiele gatunków zwierząt. Rezerwat „Borowiec” wszedł wraz z otuliną do Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Zwolenki”. Znalazł się jako Specjalny Obszar Ochrony (SOO) Dolina Zwolenki na liście chronionych obszarów sieci ekologicznej Natura 2000 przesłanej przez Polskę do Komisji Europejskiej.

Wyspy Gniazdkowskie

Fragment obszaru gminy Przyłęk swoim zasięgiem obejmie projektowany rezerwat Wyspy Gniazdkowskie, który obejmować będzie jeden z ciekawszych fragmentów Wisły, największej w Europie rzeki o nieuregulowanym korycie. Liczne, piaszczyste wyspy i łachy rozciągają się na Wiśle Środkowej od Sandomierza do Płocka. Na całym odcinku Wisły Środkowej wykryto gniazdowanie 40-50 gatunków ptaków w dość dużych populacjach.

Są to: siweczki obrożne (180 par), siweczki rzeczne (270-280 par), mewa pospolita (2400 par), mewa śmieszka (ok. 85900 par), mewa srebrzysta (43-46 par), rybitwa białoczelna (440-480 par), rybitwa pospolita (1550-1600 par). Dla kilku gatunków Wisła stanowi główną ostoję na obszarze Polski. Gniazduje tu 50% polskiej populacji rybitwy pospolitej, 80% rybitwy białoczelnej, 95% mewy pospolitej. Rzeka stanowi też ważny szlak wędrówkowy ptaków. Licznie zimują tu ptaki wodno-błotne: czapla siwa, łabędź niemy, gągął, tracz, nurogęś.

Obszar położony w dolinie rzek (strumieni) Plewki i Czerniawki w gminie Przyłęk wytypowano do utworzenia zespołu przyrodniczo-krajobrazowego. Koryta obu rzeczek zachowują tu swój naturalny charakter. Na tarasie zalewowym zachowały się fragmenty olsów oraz lasów lęgowych, brzegi dolin porastają zbiorowiska kserotermiczne. Niżej położone tereny zajmują łąki, wilgotne w różnym stopniu. Charakterystyczna jest mozaika

trzciniowisk, turzycowisk oraz kępiastych wierzb. Celem ochrony byłoby zachowanie harmonijnego układu ekologicznego połączonego z walorami krajobrazowymi (głęboko wcięte doliny obu rzeczek).

Nadwiślański Park Krajobrazowy

Projektowany jest w południowo – wschodniej części gminy Przyłęk. Teren ten stanowi jeden z najcenniejszych europejskich ekosystemów rzecznych. Zgodnie z konwencją „Ramsar” o obszarach wodno-błotnych mających unikatowe znaczenie dla ptactwa wodno-błotnego odcinek ten został zakwalifikowany do ochrony w skali międzynarodowej. Celem projektowanego zespołu jest zachowanie harmonijnego układu ekologicznego połączonego z walorami krajobrazowymi (głęboko wcięte doliny Plewki i Czerniawki). Teren ten posiada naturalne predyspozycje do rozwijania funkcji turystyczno – rekreacyjnych.

Na terenie gminy znajduje się kilka użytków ekologicznych. Są to pozostałości po ekosystemach, które zasługują na ochronę. Mają one bardzo duże znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowiskowych. Na obszarze gminy wytypowano kilka obiektów do objęcia tą formą ochrony:

Osika

Samotny zbiornik wody w otoczeniu pól oraz samotnej osiki, wzdłuż brzegu szuwar z pałki. Jest miejscem rozrodu płazów i bezkręgowców wodnych. Wśród ptaków najczęściej odwiedzających to miejsce jest kokoszka wodna. W okresie przelotów miejsce to jest najlepszym pobylem na odpoczynek takich ptaków jak bekaszysk, świergotek łąkowy oraz myszołów.

Kijanka

Okresowe zbiorniki wodne w dolince również okresowego cieku położone są w okolicach Grabowa. Zbiornik południowy charakteryzuje się bogatą roślinnością nadbrzeżną między innymi olchą czarną, bzu czarnym i krzewami jeżyny. Miejsce to jest bardzo dobre dla rozrodu płazów oraz licznych bezkręgowców związanych ze środowiskiem wodnym.

Tatarak

Śródpolny staw o urozmaiconej roślinności szuwarowej położony w okolicy Kulczyna. Niewielki szuwar tworzą sit, tatarak, lustro wody, które pokryte jest gęsto rzęsą drobną. W zbiorniku odpowiednie warunki do rozrodu znajdują płazy i liczne bezkręgowce wodne.

Na obszarze gminy Przyłęk wyróżniono 12 pomników przyrody, którymi są:

1. Lipy drobnolistne - 4 szt.
2. Graby - 2 szt.
3. Dęby szypułkowe - 4 szt.
4. Sosna – 1 szt. w Mierziączce
5. Wierzba - 1 szt. w Zamościu Nowym.
6. Topola - 1 szt. w Mszadli Dolnej.

„Park podworski” - Grabów nad Wisłą.

Park podworski w Grabowie nad Wisłą to chroniony prawnie obiekt przyrodniczy. Za datę jego powstania uważa się wiek XIX. Park położony jest na działce o numerze ewidencyjnym 23/15. Objęty jest on formą ochrony poprzez wpisanie go do rejestru zabytków nr rej.: 733 z 20.12.1957.

Ogólna powierzchnia parku wynosi 8,54 ha, w tym wód 0,22 ha. Park jest własnością Doświadczalnego Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach. Na florę składają się głównie drzewa. Można tu spotkać 19 gatunków drzew i 6 gatunków krzewów. Park najlepiej zachował się w części południowo-zachodniej. Na uwagę zasługują ślady dawnej alei lipowej i grabowej. Obok lipy drobnolistnej i graba pospolitego rosną tu także klony zwyczajne i dęby szypułkowe. Wiek starych drzew graba pospolitego wynosi około 100 lat. W parku przeważają drzewa w wieku 70–100 lat (kilka sztuk dęba szypułkowego).

Park stanowi enklawę zieleni wysokiej wkomponowanej w otaczające go grunty orne. Jest ważnym obszarem dla zachowania bioróżnorodności gminy stanowiąc przy tym część jej systemu przyrodniczego. Na jego terenie występuje wiele interesujących gatunków zwierząt. Zanotowano tu siedliska między innymi dzięcioła zielonego i kaczki krzyżówki.

Największym zagrożeniem dla zachowania walorów przyrodniczych gminy Przyłęk są zanieczyszczenia wód Zwolenki i innych drobniejszych zbiorników wodnych na tym terenie. Zanieczyszczenia bytowe i rolnicze stanowią zatem największe zagrożenie dla fauny i flory. Rozwój rolnictwa sprawia, iż środowisko naturalne Gminy, podobnie jak w przypadku porównywalnych ośrodków o charakterze rolniczym w kraju, jest w większości przekształcone antropologicznie. Produkcja rolna jest szczególnie niebezpieczna dla wód powierzchniowych i podziemnych, bowiem wymaga stosowania nawozów i chemicznych środków ochrony roślin, które z łatwością przenikają do wód, wpływając negatywnie na ich jakość i ekosystem. Do istotnych problemów, wpływających znacząco na degradację środowiska naturalnego, zaliczyć należy niedostatecznie rozwiniętą sieć kanalizacji sanitarnej, wykorzystywanie zbiorników bezodpływowych do gromadzenia ścieków oraz zaniedbania w zakresie gospodarowania odpadami. Ponadto, znacznym zagrożeniem dla stanu powietrza atmosferycznego jest wykorzystywanie pieców i kotłów węglowych (nierazko w złym stanie technicznym) do ogrzewania domów i budynków użyteczności publicznej, które stanowią poważne źródło niskiej emisji.

Swoistym niebezpieczeństwem dla zachowania bioróżnorodności jest zarastanie nieużytków łąkowych i pastwisk przez roślinność krzewiastą i drzewa powodujące ograniczony rozwój gatunków łąkowych.

Dbłość o środowisko naturalne jest rosnącym na znaczeniu aspektem atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej gmin. Rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństwa wymusza podejmowanie efektywnych działań celem zapobiegania degradacji środowiska przyrodniczego. Stąd też nasuwa się wniosek, iż w najbliższych latach to

jakość środowiska naturalnego Gminy może stanowić istotny czynnik rozwoju pozwalający na pozyskanie nowych mieszkańców, turystów i inwestorów.

Środowisko kulturowe Gminy

Kolejnym istotnym czynnikiem wpływającym na atrakcyjność Gminy Przyłek jest jej dziedzictwo kulturowe. Do obowiązku samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Gmina dba m.in. o zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych, finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie oraz zapobiegać zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek na wartości zabytku. W tym celu prowadzi się gminną ewidencję zabytków, która stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, a ta z kolei jest częścią krajowej ewidencji zabytków prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków.

Gmina Przyłek opracowała Gminny Plan Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych dla Gminy Przyłek, który został uzgodniony z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w grudniu 2008r. Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

Gmina Przyłek jest w posiadaniu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami sporządzonym na lata 2014-2017, który został pozytywnie zaopiniowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Program ten służy podejmowaniu działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego i wiedzy o zabytkach. Gminny program opieki nad zabytkami ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania ukierunkowane są na poprawę stanu zabytków, ich rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Gminny program opieki nad zabytkami m. in. poprzez działania edukacyjne, powinien budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni.

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Przyłek funkcjonuje jedynie jedna z ww. form, jest to wpis do rejestru zabytków.

Na obszarze gminy znajdują się chronione prawnie obiekty przyrodnicze:

- obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Zwoleńki”
- rezerwat przyrody „Borowiec”

➤ Zabytkowy park podworski w Grabowie Starym.

Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego gminy Przyłęk. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminy należy: „uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

Na przyłęckiej ziemi znajdują się cenne i ciekawe zabytki architektury sakralnej oraz miejsca pamięci, tj.:

Zabytki sakralne:

- kościół parafialny pw. Św. Floriana w Łagowie z 1863 roku
- kaplica pw. Św. Zofii w Grabowie nad Wisłą
- kapliczka przydrożna w Mszadli Dolnej.

Tabela 5. Obiekty wpisane do rejestru zabytków w Gminie Przyłęk

ADRES	OBIEKT	NR REJESTRU ZABYTKU
GRABÓW NAD WISŁĄ	KAPLICA, XIX/XX W.	66/A/81 Z 03.03.1981 R.
GRABÓW NAD WISŁĄ	PARK, POŁOWA XIX W.	733 Z 20.12.1957 R.
ŁAGÓW 97	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. FLORIANA, 1862-63	329/A Z 07.11.1985 R.

„Kaplica Św. Zofii – nekropolia rodziny Lenkiewiczów (obecnie kościół św. Zofii)” 51°21'18"N 21°40'09"E (mapa)

Kaplica Św. Zofii w Grabowie nad Wisłą to zabytek nieruchomy.

Kaplica położona jest na działce o numerze ewidencyjnym 18/1. Objęty jest on formą ochrony poprzez wpisanie go do rejestru zabytków nr rej.: 796/A z 14.10.1972 oraz 66/a z 03.03.1981. Za czas powstania kaplicy uważa się datę 1897-1900 r. Zabytkowa kaplica św. Zofii, nekropolia rodziny Lenkiewiczów. Obecnie spełnia rolę kościoła.

Kościół św. Zofii w Grabowie nad Wisłą
https://pl.wikipedia.org/wiki/Grab%C3%B3w_nad_Wis%C5%82%C4%85

Kapliczka przydrożna w Mszadli Dolnej.

Kaplica położona jest na działce o numerze ewidencyjnym 665 i 666. Za czas powstania kapliczki uważa się lata 30- XX w. r. W kapliczce w okresie letnim odprawiane są msze święte.

Kościół w Łagowie pw. Św. Floriana Męczennika - Łagów 97 26-704 Przyłęk.

Kościół pw. św. Floriana, fundacji Floriana Odrowąż-Pieniążka i jego żony Teofili, zbudowany został w latach 1862 - 1863, a poświęcony 5 lipca 1863 przez ks. Seweryna Moczydłowskiego, proboszcza Janowca. Kościół był w latach 1867 - 1868 rozbudowany staraniem ks. Jana Rocha Szamika. Konsekracji świątyni dokonał w 1869 bp. Michał Józef Juszyński. W roku 1895 uzyskał prawa kościoła filialnego Janowca. Parafia erygowana została 24 listopada 1919 przez bp. Mariana Ryxa. Kościół był restaurowany w latach 1966 - 1986. Stanowi obiekt jednonawowy, halowy, wybudowany z cegły. Znajduje się w nim obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy, poświęcony przez Leona XIII, sprowadzony z Rzymu i uroczystie wprowadzony do kościoła w 1897. Sprowadzony został w dowód wdzięczności za cudowne uzdrowienie w 1892 Stanisławy Odrowąż-Pieniążek, córki dziedziców. Cieszy się szczególną czcią wiernych.

Miejsca pamięci:

Na terenach Gminy Przyłęk postępowała okupacja hitlerowska i wzmożony terror w stosunku do miejscowych mieszkańców.

- pomnik w Mszadli Nowej - egzekucja 11 osób - 19 grudnia 1942r. wczesnym wieczorem we wsi Mszadla Nowa rozstrzelani zostali : Marian Lachtara, Stanisław Kubas, Józefa Kubasowa, żona Franciszka Kubasa, Józef, Stanisław, Maria i Wiktoria Dygasowie. Pomordowani zostali również krewni zamordowanych, którzy wcześniej przybyli na miejsce egzekucji. Miejsce honorowane ku czci i pamięci pomordowanych.

- pomnik niepodległości z 1928 r. przy kościele parafialnym w Przyłęku,

Obelisk pamiątkowy, kamień + krzyż żelazny powstał w roku 1928. Znajduje się naprzeciwko kościoła parafialnego w Przyłęku na działce o numerze ewidencyjnym 190.

Poświęcony został pamięci podporucznika Tadeusza Salamończyka "Miły" - Żołnierza Batalionów Chłopskich w Przyłęku.

- „Mogiła lotnika WP z 1939 r. – kapitana T. Sędzielowskiego ”

Pomnik lotnika znajduje się na cmentarzu parafialnym w Łagowie.

Kpt. Pil. Tadeusz Sędzielowski został zestrzelony 7.IX.1939 r. nad miejscowością Zamość Nowy.

- grób por. Klimienki w lesie k/Lucimi poległego podczas wyzwolenia,

- obelisk w Lipinach ku Czci Odzyskania Niepodległości w r. 1918 (budowa w 1928 r.)

- pomnik 2 saperów Wojska Polskiego na Cmentarzu w Przyłęku

- mogiła 2 saperów, ppłk. AK Józefa Pawlaka, ks. Kosyrzyka, na cmentarzu parafialnym w Łagowie,

- pomnik rozstrzelanych przez Hitlerowców w Kulczynie.

Nagromadzenie zabytków historycznych w otoczeniu pięknej przyrody, może stanowić podstawę do stworzenia atrakcyjnego produktu turystycznego Gminy Przyłek. Co więcej, bliskość podobnych atrakcji turystycznych o charakterze przyrodniczym, historycznym i archeologicznym na obszarach sąsiadujących powoduje, iż Gmina Przyłek we współpracy z innymi gminami mogłaby znacząco rozwinąć się turystycznie. Warto również podkreślić, iż obecnie działania promujące atrakcje turystyczne danego obszaru, zwłaszcza wszelkiego rodzaju imprezy i wydarzenia lokalne mają ogromne znaczenie. Bowiem dla społeczności lokalnej stanowią atrakcje same w sobie, a jednocześnie, dobrze wykorzystane, mogą być skutecznym narzędziem promocji turystycznej Gminy.

Na różnorodność oferty turystycznej i kulturowej Gminy Przyłek składa się również kalendarz imprez kulturowych oraz twórczość ludowa mieszkańców. Do cyklicznych imprez na terenie Gminy Przyłek należy Festyn rodzinny „Przyłek nasza ziemia” organizowany corocznie w ostatnią niedzielę lipca na terenie boiska przy PSP w

Przyłęku. W maju 2022 r. zaplanowano imprezę „Święto truskawki”, która w zamierzeniu twórców ma się stać imprezą cykliczną promującą najsmaczniejszy produkt gminy jakim jest uprawa truskawek.

Na terenie gminy Przyłek tworzy poetka ludowa Ewa Czarnota. We wsi Lucimia powstają wiklinowe kosze „kablącoki”, słynne w całej okolicy, z charakterystycznym kabląkiem trzymającym całą konstrukcję i płaską tylną ścianą. Lucimskie rzemiosło promowane było podczas ekspozycji wystawy „Niech się plecie!”, nagrodzonej „Ludowym Oskarem”, która była prezentowana w Muzeum Nadwiślańskim, Gminnej Bibliotece Publicznej w Przyłęku oraz Wojewódzkim Ośrodku Kultury w Lublinie, wraz z towarzyszącym cyklem warsztatów plecionkarskich prowadzonych przez mistrzów i instruktorów rzemiosła. Umiejętność wyplatania kosza „kablęcoka” w Lucimi została wpisana na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kultury.

Na terenie gminy funkcjonuje 4 gospodarstwa agroturystyczne, które dysponują bazą noclegową oraz wyżywieniem tradycyjnymi, lokalnymi produktami.

W gminie Przyłek działa 7 Kół Gospodyń Wiejskich:

- Koło Gospodyń Wiejskich w Rudkach
- Koło Gospodyń Wiejskich w Mierzającze
- Zespół „Łaguszowianki”
- Zespół „Grabowianki”
- Zespół „Korzenie”
- Zespół „Dziedziczki” w Łagowie
- Zespół „Młyńskie koło” w Andrzejowie

Lata 2020-2021 dla wszystkich Kół Gospodyń Wiejskich był szczególnie trudne ze względu na panującą pandemię koronawirusa. Wszystkie koła w ramach współpracy z Domem Kultury w Zwoleniu uczestniczyły w obrzędach Bożonarodzeniowych. Uczestniczki przedstawiły kolędy i pastorałki ze swojego regionu. W kolejnych miesiącach w ograniczonym zakresie realizowały swoje zadania statutowe (Dzień Kobiet, nabożeństwa Maryjne przy kapliczkach, spotkania integracyjne na świeżym powietrzu itp.)

Indywidualna działalność kół:

I. Koło Gospodyń Wiejskich w Rudkach

- udział w warsztatach i prelekcjach.
- udział w corocznym Gminnym Święcie Żółwia Błotnego.

II. Zespół „Łaguszowianki”

- udział w Ogólnopolskim Konkursie „Sabałowe Bajanie” (III miejsce zdobyte w 2020 r.)

III. Zespół „Korzenie”

- wystawienie obrzędu „Matki Boskiej Gromnicznej” w Radomiu (2020 r.)

Gmina podejmuje liczne działania marketingowe, których celem jest promocja turystyczna Gminy, wykorzystując w tym celu popularne portale społecznościowe, jak i bardziej tradycyjne formy promocji typu fodery, ulotki, strona internetowa.

CIEKAWY MIEJSCA- CZAS ODPOCZYNKU

„Zalew Baryczka- Janowice ”

Zalew w miejscowości Janowice położony jest w urokliwej i spokojnej okolicy, otoczony lasami i łąkami. Zalew znajduje się w otulinie Kazimierskiego Parku Krajobrazowego oraz sąsiaduje bezpośrednio z

obszarem NATURA 2000. Zbiornik o pow. lustra wody 14 ha stworzony w dorzeczu rzeki Plewki jest zbiornikiem zaporowym o wodach stojących. Pierwotnie zbiornik miał charakter retencyjny oraz stanowił przyczółek ekologiczny. W wyniku przebudowy powstała dodatkowo nad zalewem infrastruktura turystyczno - rekreacyjna, która umożliwia wykorzystanie zalewu w szerszym charakterze bez naruszenia jego pierwotnych walorów. Długość linii brzegowej kąpieliska wynosi 45 m.

„Akwen wodny - Przyłęk ”

Akwen w miejscowości Przyłęk położony jest w urokliwej i spokojnej okolicy, otoczony lasami i łąkami. Lokalizacja akwenu wodnego: 51.311083182357734, 21.754080238178915

„Domki Bartoszkówka”

Przyłęk 80a, 26-704 Przyłęk

Ponad 10 hektarowe gospodarstwo agroturystyczne położone na uboczu - z dala od huku i hałasu miast. Zamknięty, bezpieczny obiekt na terenie którego domki oddalone są od siebie o parędziesiąt metrów daje możliwość swobodnego opalania, grillowania i wędkowania oraz aktywnego wypoczynku jak gra w piłkę, strzelanie z łuku, czy gry i zabawy na świeżym powietrzu.

„Dolina Plewki”

Przyłęk 1a, 26-704 Przyłęk

Gospodarstwo Agroturystyczne "Dolina Plewki" dysponuje 10 miejscami noclegowymi, dania kuchni tradycyjnej i myśliwskiej opartej na produktach naturalnych z własnego gospodarstwa, różne gatunki ryb świeżych i wędzonych oraz konfitur, wiejskie masło, twarogi oraz jaja z własnej hodowli. Istnieje możliwość wędkowania w rzece Plewce i przydomowym jezioru.

„Gospodarstwo Agroturystyczne "Eco-oaza"

Rudki 70, 26-704 Przyłęk

Gospodarstwo Agroturystyczne "Eco-oaza" Rudki położone jest na szlaku turystycznym do Kazimierza. do Janowca n/Wisłą 6 km. Dojazd asfaltowymi drogami do samej Eco-oazy stwarza doskonałe warunki do "wypadów" rowerowych i pieszych.

„Nadwiślańskie Gniazdo"

Lucimia 123, 26-704 Przyłęk

Nadwiślańskie Gniazdo to wspaniałe miejsce na spędzenie wolnego czasu w kontakcie z naturą. W Nadwiślańskim Gnieździe oprócz noclegu i przytulnej atmosfery, spotkać się można ze zdrowym i ekologicznym jedzeniem. To miejsce powstało z pasji do tego co dobre i naturalne.

„Stajnia Silver Foule Team”

Mszadla Stara 13, 26-704 Przyłęk

Miejsce sportu i rekreacji. Idealne miejsce dla pasjonatów jak również miłośników jazdy konnej. Głównymi atrakcjami miejsca są przede wszystkim: treningi koni i jeźdźców na każdym poziomie, treningi indywidualne jak również grupowe.

„Stajnia RED Allegra”

Ławeczko Stare 37, 26-704 Przyłęk

Kameralna hodowla oparta na wartościowych rodowodowo klaczach po karierze sportowej oraz najwyższej klasy ogierach skokowych. Żrebięta rejestrowane są w Księdze Zangersheide. W wspomnianym miejscu odbywa się nauka jazdy konnej dla początkujących jak i dla zaawansowanych jeźdźców. Lekcje odbywają się pod okiem Instruktora Szkolenia Podstawowego PZJ, zawodniczki z ZOJ i II klasą sportową B - Basi Skorupy.

„Stajnia Eques”

Pająków 37A, 26-704 Przyłęk

Miejsce sportu i rekreacji. Idealne miejsce dla pasjonatów jak również miłośników jazdy konnej. Stajnia posiada w swoich usługach : pensjonat dla koni, oprowadzankę, naukę jazdy na lonży, jazda w terenie, nauka jazdy konnej zarówno dla początkujących jak i dla zaawansowanych.

„Dom Kultury w Rudkach”

Rudki 53A, 26-704 Przyłęk

Miejsce spotkań służące integracji mieszkańców wsi Rudki. Na placu obok budynku znajduje się altana oraz plac zabaw dla dzieci. W budynku znajduje się filia biblioteki.

Cudowne miejsce do spędzenia wspólnie czasu w sposób rozwojowy i kreatywny.

KULCZYN I MSZADLA DOLNA"

Kulczyn dz. Nr ew. 162/1, 26-704 Przyłęk

Miejsce spotkań służące integracji mieszkańców wsi Mszadla Dolna i Kulczyn. Plac wiejski posiada oświetlenie solarne, działka posiada altanę ogrodową oraz ogrodzenie. Dzięki czemu jest bezpiecznym miejscem spotkań całych rodzin.

„Łagów plac zabaw"

Łagów dz. nr ew. 603, 26-704 Przyłęk

Plac zabaw w Łagowie dla najmłodszych mieszkańców Gminy znajduje się (za remizą OSP).

Ciekawa forma aktywnego spędzania wolnego czasu przez maluchów. Ale to także miejsce integracji najmłodszych mieszkańców oraz adaptacji z rówieśnikami.

„Plac zabaw - Przyłęk"

Przyłęk dz. nr ew. 195/4, 26-704 Przyłęk

Plac zabaw w Przyłęku funkcjonuje przy Publicznej Szkole w Przyłęku. Wyposażony w sprzęt idealny do zabawy dla najmłodszych dzieci. Miejsce nabiera na atrakcyjności dzięki umiejscowionym w pobliżu szkoły boisku wielozadaniowym. Gdzie oprócz najmłodszych może swój czas spędzać również młodzież.

„Miejsce rekreacji - Andrzejów”

Andrzejów dz. nr ew. 241/4, 26-704 Przyłęk

Miejsce rekreacji dla mieszkańców wsi Andrzejów. Miejsce to znajduje się nieopodal Rezerwatu „Żółwia Błotnego” w Borowcu. Plac ogrodzony z wyznaczonym miejscem grillowania jak również możliwości zrobienia ogniska. To wspaniała przystań dla osób, które zwiedzają Gminę Przyłęk.

„Plac Zabaw – Lipiny”

„Gminna Biblioteka Publiczna w Przyłęku”

Lipiny 30, 26-704 Przyłęk

Gminna Biblioteka Publiczna w Przyłęku posiada ogromny zasób książek, które służą mieszkańcom Gminy Przyłęk. Dodatkowo biblioteka to miejsce spotkań najmłodszych mieszkańców jak również i starszej społeczności. Obok budynku biblioteki znajduje się plac zabaw, to wspaniała odskocznia dla najmłodszych miłośników książek. W pobliżu jest altana miejsce spotkań mieszkańców wsi Lipiny.

Gmina Przylęk na tle powiatu zwoleńskiego:

Wskaźnikiem obrazującym dostępność i dbałość o dobra kulturowe Gminy Przylęk na tle innych gmin powiatu zwoleńskiego jest wskaźnik: Wydatki w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego.

W 2020 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego Gmina przeznaczyła 99,2 tys PLN, przy wydatkach w kwocie 23,3 tys. (0,6% budżetu) w powiecie zwoleńskim i jest to zarówno kwota jak i udział procentowy w budżecie gminy ogółem niż w grupie porównawczej. Należy jednocześnie odnotować fakt wzrostu nakładów na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego trzykrotny w stosunku do roku poprzedniego i tendencję wzrostową trwającą od kilku lat.

Tabela 6. Wydatki w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego [Dział 921]	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem (zł)	249,8 tys	24,5 tys	59,2 tys	0,0	0,0	20,0 tys	30,4 tys	99,2 tys
Na jednego mieszkańca (zł) (% udział w całości budżetu)	39,3 (1.3%)	3,8 (0.1%)	9,4 (0.3%)	0,0 (0%)	0,0 (0%)	3,2 (0.1%)	4,9 (0.1%)	16,3 (0.3%)
Budżet ogółem	19,2 mln	19,9 mln	20,4 mln	25,4 mln	27,2 mln	27,7 mln	33,3 mln	34,8 mln
Na jednego mieszkańca (zł) (% udział w całości budżetu)	3,0 tys (100%)	3,1 tys (100%)	3,2 tys (100%)	4,0 tys (100%)	4,3 tys (100%)	4,5 tys (100%)	5,4 tys (100%)	5,7 tys (100%)

źródło: <https://www.polskawliczbach.pl/gmina/Przylek>

Tabela 7. Wydatki w Dziale 9241 -Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w 2020 r. z podziałem na gminy powiatu zwoleńskiego

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego [Dział 921] 2020 r.	Na jednego mieszkańca (zł)	% udział w całości budżetu	Budżet ogółem
Zwoleń	2,3 mln	151	3,3	69,2 mln
Gm. Przylęk	99,2 tys	16,3	0,3	34,8 mln
Gm. Kazanów	188,0 tys.	42,0	0,8	23,9 mln
Gm. Policzna	354,8 tys.	65,5	1,4	24,7 mln
Gm. Tczów	275,3 tys.	56,5	1	26,8 mln
Powiat zwoleński	23,3 tys.	0,6	0,1	43,9 mln

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w gminie

Ład przestrzenny Gminy Przyłęk determinowany jest przyjętymi przez jej organy i obowiązującymi na jej terenie przepisami w zakresie planowania przestrzennego. Gmina Przyłęk nie posiada obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przyłęk (SUiKZP) uchwalone zostało przez Radę Gminy Przyłęk Uchwałą Nr 228/XXXII/2001 z dnia 23 maja 2001 r.

Studium nie jest aktem prawa miejscowego i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji administracyjnych, jednak Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku jednoznacznie stwierdza w art. 9 ust. 4 „Ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych”, a w art. 20 ust. 1 „Plan miejscowy uchwała rada gminy, po stwierdzeniu, że nie narusza on ustaleń studium...”

W przyjętym dokumencie SUiKZP zidentyfikowano główne problemy występujące w gminie i mające wpływ na ład przestrzenny. O tym, że gmina się rozwija świadczy fakt, że w 2020 roku wydano 105 decyzji o warunkach zabudowy. Inwestycje te dotyczyły głównie zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej. Dodatkowo nadano 21 numerów porządkowych.

2.3. Sfera społeczna**Demografia**

Zgodnie z danymi GUS w roku 2020 w Gminie Przyłęk zameldowanych było 6097 osób, Jest to najniższa liczba ludności, jaką odnotowano od kilku lat.

Tabela 8. Liczba osób zameldowanych na terenie gminy Przyłęk

Rok	Liczba ludności	Mężczyźni	Kobiety
31.12.2015	6355	3182	3173
31.12.2016	6299	3149	3150
31.12.2017	6251	3125	3126
31.12.2018	6200	3096	3104
31.12.2019	6164	3068	3096
31.12.2020	6097	3039	3058

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Dynamika zmian ludności w latach 2015 – 2020⁴.

W latach 2015 – 2020 dostrzegany jest wyraźny wzrost liczby wymeldowań ludności. Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 9. Liczba osób zameldowanych i wymeldowanych

Rok	Zameldowania	Wymeldowania
2015	143	195
2016	144	199
2017	150	210
2018	173	229
2019	138	183
2020	128	188
Ogółem	876	1204

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

⁴ Raport o stanie gminy Przyłęk 2020

Malejąca liczba mieszkańców gminy Przyłęk w dużej mierze jest wynikiem także wzrostu poziomu umieralności. Liczba zgonów w latach 2015-2020 ulegała wahaniom, jednakże dostrzegalna jest generalna tendencja wzrostowa. Najniższa liczba zgonów odnotowana została w roku 2019, najwyższa natomiast w roku 2017. Liczba zgonów kobiet w latach 2015-2020 była niższa niż liczba zgonów mężczyzn. Kobiety wykazują się niższą niż mężczyźni umieralnością.

Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 10. Liczba zgonów w gminie Przyłęk.

Rok	Mężczyźni	Kobiety	Razem
2015	45	39	84
2016	44	39	83
2017	53	41	94
2018	45	35	80
2019	40	34	74
2020	46	39	85
Ogółem	273	227	500

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności.

W latach 2015 - 2020 liczba urodzeń ulegała nieznacznym wahaniom. Największą liczbę urodzeń odnotowano w 2018 roku. Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 11. Liczba urodzeń.

Rok	Chłopcy	Dziewczynki	Razem
2015	25	29	54
2016	25	30	55
2017	31	22	53
2018	29	31	60
2019	30	26	56
2020	35	23	58
Ogółem	175	161	336

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Reasumując dynamikę zmian w liczbie zgonów i urodzeń, w latach 2015 – 2020 znacząco zwiększyła się liczba zgonów niż urodzeń. Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 12. Liczba zgonów i urodzeń

Rok	Zgony	Urodzenia
2015	84	54
2016	83	55
2017	94	53
2018	80	60
2019	74	56
2020	85	58
Ogółem	500	336

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Przeważająca w latach 2015 – 2020 liczba zgonów spowodowała ujemny współczynnik przyrostu naturalnego. Obrazuje on różnicę pomiędzy urodzeniami i zgonami do całkowitej liczby ludności. Szczegółowe dane liczbowe prezentujące wartość współczynnika przyrostu naturalnego przedstawia tabela i wykres.

Tabela 13. Wartość współczynnika przyrostu naturalnego

Współczynnik przyrostu naturalnego					
2015	2016	2017	2018	2019	2020
- 4,72	- 4,45	- 6,56	- 3,22	- 2,92	- 4,43

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Najliczniejszą liczbę stałych mieszkańców odnotowano w miejscowości Łagów i wynosiła ona 517. Liczba kobiet nieznacznie przewyższała liczbę mężczyzn, co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 14. Liczba stałych mieszkańców w poszczególnych miejscowościach położonych na terenie gminy Przyłęk na dzień 31.12.2020 roku

Miejscowość	Liczba mieszkańców	Mężczyźni	Kobiety
Andrzejów	121	58	63
Babin	344	166	178
Baryczka	124	60	64
Grabów nad Wisłą	453	234	219
Helenów	98	49	49
Ignaców	77	42	35
Krzywdą	112	56	56
Kulczyn	120	62	58
Lipiny	175	79	96
Lucimia	305	153	152
Łagów	517	254	263
Łaguszów	260	126	134
Ławeczko Nowe	73	40	33
Ławeczko Stare	130	70	60
Mierzyczka	194	87	107
Mszadla Dolna	210	111	99
Mszadla Nowa	171	90	81
Mszadla Stara	254	125	129
Okrężnica	244	117	127
Pająków	121	62	59
Przyłęk	474	231	243
Ruda	28	14	14
Rudki	245	135	110
Stefanów	163	82	81
Szlachecki Las	99	48	51
Wólka Łagowska	131	54	77
Wólka Zamojska	97	52	45
Wysocin	121	64	57
Załazy	264	123	141
Zamość Nowy	158	82	76
Zamość Stary	214	113	101
Razem	6097	3039	3058

Źródło: opracowanie Urzędu Gminy Przyłęk

Struktura wiekowa

Gminę Przyłęk charakteryzuje wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym (wiek zdolności do pracy). Gmina Przyłęk posiada w tej grupie wiekowej 61% ludności. Według Głównego Urzędu Statystycznego w wieku produkcyjnym znajdują się mężczyźni pomiędzy 18-64 rokiem życia i kobiety pomiędzy 18-59 rokiem życia. Osoby w wieku poprodukcyjnym (to osoby, które zazwyczaj kończą pracę zawodową), czyli mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej stanowią 21% ludności. Grupa wieku przedprodukcyjnym 0 – 17 lat, która nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, stanowi 18% ludności.

Gmina na tle grupy porównawczej:

Niekorzystne trendy ogólnokrajowe, dotyczące zmniejszania się liczby ludności potwierdzają wartości wskaźnika zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców (definicja: zmiana liczby ludności w stosunku do roku poprzedniego na 1000 mieszkańców). Zgodnie z danymi GUS w roku 2020 w Gminie Przyłęk zameldowanych było 6097 osób i jest to najniższa liczba ludności, jaką odnotowano od kilku lat.

Dokonując końcowej analizy struktury ludności warto zwrócić również uwagę na liczebność stałych mieszkańców (z podziałem na mężczyzn i kobiet) poszczególnych miejscowości przynależnych do gminy Przyłęk, według stanu na dzień 31 grudnia 2020 roku. Porównując się do innych gmin powiatu zwoleńskiego Gmina Przyłęk jest gminą wiejską o porównywalnym stopniu zaludnienia wśród gmin wiejskich powiatu zwoleńskiego, (w których poziom zaludnienia waha się w granicach 48-52 osób/km²) z wyjątkiem gminy Tczów - 68 osób/ km². Średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosi ok. 64 os/ km², co spowodowane jest dużą gęstością zaludnienia miasta Zwoleń. Dla porównania wskaźnik gęstości zaludnienia dla subregionu radomskiego wynosi około 99 os./ km², a dla województwa mazowieckiego – około 151 os./km². Na podstawie analizy porównawczej lat 2014 -2020 zauważalne są również ogólne, negatywne tendencje w zakresie zmian liczby ludności, a co za tym idzie i wskaźników gęstości zaludnienia, notowane na przestrzeni ostatnich lat.

Mieszkalnictwo

Warunki mieszkaniowe to jeden z ważniejszych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym społeczeństwa oraz stopniu jego zamożności.

W 2020 roku w gminie Przyłęk oddano do użytku 9 mieszkań. Na każdych 1000 mieszkańców oddano więc do użytku 1,48 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa mazowieckiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Całkowite zasoby mieszkaniowe w gminie Przyłęk to 2 190 nireuchomości. Na każdych 1000 mieszkańców przypada zatem 360 mieszkań. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa mazowieckiego oraz mniejsza od średniej dla całej Polski. 100,0% mieszkań zostało przeznaczonych na cele indywidualne. Przeciętna liczba pokoi w nowo oddanych mieszkaniach w gminie Przyłęk to 5,44 i jest znacznie większa od przeciętnej liczby izb dla województwa mazowieckiego oraz znacznie większa od przeciętnej liczby pokoi w całej Polsce. Przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania w 2020 roku w gminie Przyłęk to 126,30 m² i jest znacznie większa od przeciętnej powierzchni użytkowej dla województwa mazowieckiego oraz znacznie większa od przeciętnej powierzchni nieruchomości w całej Polsce. Biorąc pod uwagę instalacje techniczno-sanitarne 83,11% mieszkań przyłączonych jest do wodociągu, 72,28% nieruchomości wyposażonych jest w ustęp spłukiwany, 69,18% mieszkań posiada łazienkę, 58,68% korzysta z centralnego ogrzewania, a 0,00% z gazu sieciowego.

Gmina posiada opracowany Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy na lata 2017-2022. Program ten stanowi załącznik do Uchwały Nr 152/XXV/17 Rady Gminy Przyłęk z dnia 10 maja 2017 r.

Zasób mieszkaniowy Gminy Przyłęk składa się z następujących lokali mieszkalnych:

- Lucimia – 2 lokale mieszkalne (budynek po byłej Szkole Podstawowej);
- Łagów – 1 lokal mieszkalny (budynek Agronomówki);
- Lipiny – 1 lokal mieszkalny (budynek Agronomówki);

- Helenów – 1 lokal mieszkalny (budynek jednorodzinny wolnostojący);

Wielkość zasobu może ulegać zmianie w szczególności poprzez adaptację pomieszczeń użytkowych na lokale mieszkalne, nabycie lokalu, zbycie lokalu, zmianę przeznaczenia lokalu mieszkalnego na cele niezbędne do realizacji zadań Gminy Przyłęk. Stan techniczny w/w lokali mieszkalnych jest średni. Wiele z lokali mieszkalnych wymaga remontów i modernizacji, które będą przeprowadzane w ramach posiadanych środków określanych corocznie w budżecie gminy.

Czynsze za lokale mieszkalne opłacają Najemcy lokali i budynków stanowiących mieszkaniowy zasób Gminy Przyłęk wg stawki naliczonej za 1 m² powierzchni użytkowej określonej zarządzeniem Wójta Gminy. Najemca oprócz czynszu jest obowiązany do uiszczania opłat związanych z eksploatacją niezależnych od właściciela tj. opłat za dostawę do lokalu energii, wody oraz odbiór ścieków i odpadów stałych.

W 2020 roku wpływy do budżetu z tytułu czynszów wyniosły – 25 523,56 zł (netto).

Kapitał społeczny

Kapitał społeczny można określić jako zestaw nieformalnych wartości i norm etycznych wspólnych dla członków określonej grupy i umożliwiających im skuteczne współdziałanie. Pod względem ekonomicznym jakość kapitału społecznego oddziałuje na procesy wzrostu i rozwoju, dlatego świadoma kreacja kapitału społecznego jest właściwą strategią rozwojową, a sprawne zarządzanie gminą, charakteryzujące się wysoką jakością rządzenia, może stać się głównym czynnikiem kreacji tego kapitału.

O ile jakość rządzenia jest bezpośrednio powiązana z obowiązującymi przepisami prawa, tak jakość kapitału społecznego wynika z uwarunkowań lokalnych i powinna opierać się na budowaniu zaufania do instytucji publicznych, które funkcjonują na rzecz miejscowej społeczności.

Na kapitał społeczny składają się m.in. wiedza, normy etyczne i kulturowe, empatia, ale również zaangażowanie społeczne. O ile poziom wiedzy jest trudny do zmierzenia, o tyle normy etyczne i kulturowe oraz poziom zaangażowania mieszkańców da się zaobserwować.

Organizacje pozarządowe podejmujące działania na rzecz społeczności lokalnej są ważnym ogniwem wspólnoty samorządowej, jaką stanowi gmina. Działania podejmowane przez organizacje pozarządowe sprawiają, że rośnie ich rola w kreowaniu pozytywnych zmian w środowisku lokalnym, co ma również wpływ na rozwój i promocję jednostki samorządu terytorialnego. Organizacje pobudzają aktywność obywatelską, uczą dialogu społecznego, są łącznikiem pomiędzy obywatelami, a władzą.

Na terenie Gminy Przyłęk działalność prowadzą m.in. następujące organizacje pozarządowe:

1. Ochotnicze Straże Pożarne
2. Koła Gospodyń Wiejskich

Na terenie gminy działa 10 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w tym trzy działające w Krajowym Systemie Ratownictwa. Jednostkami działającymi w KSRG są: OSP w Grabowie nad Wisłą, OSP Mszadla Nowa i OSP Łagów. Pozostałe to: OSP Ignaców, OSP Łaguszów, OSP Przyłęk, OSP Zamość Stary. W gminie Przyłęk działa 7 Kół Gospodyń Wiejskich: Koło Gospodyń Wiejskich w Rudkach, Koło Gospodyń Wiejskich w Mierzającce, Zespół „Łaguszowianki”, Zespół „Grabowianki”, Zespół „Korzenie”, Zespół „Dziedziczki” w Łagowie i Zespół „Młyńskie koło” w Andrzejowie.

2.4. Infrastruktura społeczna

Edukacja

Istotnym aspektem rozwoju Gminy są możliwości rozwojowe jej społeczności, a jednym z kluczowych aspektów rozwoju mieszkańców jest dostęp do wysokiej jakości edukacji. Systemu edukacji na każdym poziomie daje bowiem fundament pod budowanie świadomego, aktywnego społeczeństwa, które stanowi o przyszłości każdej jednostki samorządu terytorialnego. Dodatkowo, edukacja może przyczynić się do zwalczania negatywnych zjawisk społecznych, m.in. ubóstwa, wykluczenia społecznego, problemu niedostosowania kwalifikacji mieszkańców do potrzeb rynku pracy - a tym samym bezrobocia. W perspektywie czasu zmiany w tym zakresie bezpośrednio przekładać się będą na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy.

1460 mieszkańców gminy Przyłęk jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) (w tym 723 kobiet oraz 737 mężczyzn). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku 10,8% ludności posiada wykształcenie wyższe, 1,3% wykształcenie policealne, 11,8% średnie ogólnokształcące, a 13,3% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 23,9% mieszkańców gminy Przyłęk, gimnazjalnym 6,3%, natomiast 30,1% podstawowym ukończonym. 2,5% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej.

W porównaniu do całego województwa mazowieckiego mieszkańcy gminy Przyłęk mają znacznie niższy poziom wykształcenia. Wśród kobiet mieszkających w gminie Przyłęk największy odsetek ma wykształcenie podstawowe ukończone (31,1%) oraz zasadnicze zawodowe (17,8%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (30,2%) oraz podstawowe ukończone (29,1%).

15,3% mieszkańców gminy Przyłęk w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) zalicza się do przedziału 3-6 lat - wychowanie przedszkolne (16,3% wśród dziewczynek i 14,4% wśród chłopków). Na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 584 uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada 0,00 dzieci w wieku przedszkolnym.

Współczynnik skolaryzacji brutto (Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat) wynosi 91,04. W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie ponadgimnazjalnym (16-18 lat) kształcą się 19,4% mieszkańców (20,1% wśród dziewczyn i 18,7% wśród chłopaków). W przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (19-24 lat) znajduje się 24,7% mieszkańców gminy Przyłęk w wieku potencjalnej nauki (24,3% kobiet i 25,0% mężczyzn)⁵.

Istniejąca infrastruktura edukacyjna dostępna na obszarze Gminy Przyłęk jest zadowalająca oraz spełnia podstawowe wymagania i potrzeby mieszkańców.

Obecnie Gmina Przyłęk jest organem prowadzącym dla 4 szkół podstawowych oraz 2 klubów dziecięcych:

1. Publicznej Szkoły Podstawowej im. Heleny Długoszewskiej w Babinie,
2. Publicznej Szkoły Podstawowej im. Haliny Mirosławskiej w Grabowie nad Wisłą,
3. Publicznej Szkoły Podstawowej im. ppłk. AK Józefa Pawłaka „Brzozy” w Łaguszowie,
4. Publicznej Szkoły Podstawowej w Przyłęku,
5. Klub Dziecięcy „Żółwik” w Mszadli Starej,
6. Klub Dziecięcy „Żółwik II” w Łaguszowie.

⁵ (Źródło: GUS, 31.XII.2018)

Tabela 15: Infrastruktura społeczna

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA		
Edukacja		
Szkoły (podstawowe/gimnazjalne/ponadgimnazjalne/wyższe/inne)		
Lp.	Rodzaj obiektu	Lokalizacja
1.	PSP w Przyłęku	Przyłek
2.	PSP w Łaguszowie	Łaguszów
3.	PSP w Babinie	Babin
4.	PSP w Grabowie nad Wisłą	Grabów nad Wisłą

Dane: źródło własne Gminy Przyłek

Liczba uczniów w placówkach oświatowych w roku szkolnym 2020/2021 kształtuje się następująco:

1. Publiczna Szkoła Podstawowa im. Heleny Długoszewskiej w Babinie – 150 uczniów w 10 oddziałach klas I-VIII oraz 24 dzieci w oddziale przedszkolnym,
2. Publiczna Szkoła Podstawowa im. Haliny Mirosławskiej w Grabowie nad Wisłą – 133 uczniów w 10 oddziałach klas I-VIII oraz 34 dzieci w 2 oddziałach przedszkolnych,
3. Publiczna Szkoła Podstawowa im. ppłk. AK Józefa Pawłaka „Brzozy” w Łaguszowie – 156 uczniów w 10 oddziałach klas I-VIII oraz 50 dzieci w 2 oddziałach przedszkolnych,
4. Publiczna Szkoła Podstawowa w Przyłęku- 152 uczniów w 9 oddziałach oraz 22 dzieci w 1 oddziale przedszkolnym.

Łączna liczba uczniów:

szkoły podstawowe – 591

oddziały przedszkolne -130, w tym: 78 dzieci w wieku 3-5 lat oraz 52 dzieci w oddziałach „0”

Tabela 16. Liczba stosunków pracy nauczycieli w poszczególnych stopniach awansu zawodowego dla wszystkich jednostek przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	ogółem	bez stopnia	stażysta	kontraktowy	mianowany	dyplomowany
PSP Babin	20,33	0	1,67	2,0	0,0	16,66
PSP Łaguszów	18,55	0	0,22	4,32	4,0	10,01
PSP Grabów	16,43	0	0,0	0,44	2,56	13,43
PSP Przyłek	20,38	0	0,64	3,0	5,79	10,95
Razem	75,69	0	2,53	9,76	12,35	51,05

Utrzymanie szkół stanowi duże obciążenie dla budżetu Gminy. Subwencja oświatowa w 2018 r. wynosiła **596 929,00 zł.**

Ogólna kwota wydatków w 2020 r. na oświatę w Gminie wyniosła **9 405 930,85 w tym wydatki inwestycyjne na kwotę –365 114,64 zł** (kwota ta jest zawarta w ogólnych wydatkach). Wydatki w poszczególnych szkołach gminy Przyłek w 2020 r. wskazano poniżej.

Tabela 17. Wydatki w poszczególnych szkołach gminy Przyłęk w 2020 r.

L.p.	Nazwa szkoły	Wydatki w zł.
1	PSP w Babinie	2 089 360,27
2	PSP w Grabowie nad Wisłą	2 044 106,75
3	PSP w Łaguszowie	2 147 352,08
4	PSP w Przyłęku	2 143 760,40
RAZEM		8 424 579,50

Dożywianie

W 4 szkołach podstawowych funkcjonują kuchnie oraz stołówki szkolne, w których przygotowywane są obiady. Ze stołówek szkolnych korzysta średnio 499 uczniów. Ogólna kwota na dożywianie – **628 695,86 zł**.

Dowozy do szkół.

Gmina zapewnia uczniom szkół podstawowych dowozy do szkół, z których korzysta 442 uczniów. Dowóz odbywa się autobusami wraz z opieką. Wydatki na realizację tego zadania w roku szkolnym 2020/2021 wyniosą **272750,00 zł**

Środki pozyskane w trakcie pracy zdalnej przez poszczególne szkoły:

Wszystkie szkoły z terenu gminy pozyskały w roku szkolnym 2020/2021 środki na wsparcie zdalnego nauczania. Szkoły otrzymały wsparcie finansowe na zakup sprzętu: tabletów, komputerów, projektorów interaktywnych, drukarek oraz sfinansowanie dostępu do Internetu.

Kwota wsparcia w tym zakresie wyniosła łącznie: **248 163, 34 zł**

Dofinansowanie pracy zdalnej na zakup sprzętu, dostęp do Internetu otrzymali również nauczyciele. Z tej formy pomocy skorzystało 72 nauczycieli, kwota dofinansowania wynosi: **35 956, 96 zł**

Warunki lokalowe i bazę dydaktyczną gminnych szkół można ocenić jako dobre. W 2020 roku przeprowadzono szereg remontów i modernizacji obiektów wskazanych poniżej.

Publiczna Szkoła Podstawowa w Łaguszowie

W Publicznej Szkole Podstawowej w Łaguszowie wykonany został remont korytarza na parterze budynku. Przed remontem podłoga na holu była drewniana, pokryta nieestetyczną wykładziną. Teraz na podłodze został położony nowoczesny tarkett. Renowację przeszły również ściany i sufit. Wymienione zostały drzwi do sal dydaktycznych.

Nowa biblioteka szkolna w PSP w Łaguszowie została urządzona w jednym z pomieszczeń na parterze budynku. Środki na ten cel zostały pozyskane z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej.

Nowa sala dydaktyczna powstała na parterze budynku szkoły, poprzez adaptację pokoju nauczycielskiego. Środki zostały pozyskane z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej.

Pracownia komputerowa i pracownia przyrodnicza zostały wyremontowane na piętrze budynku. Wymieniona została drewniana podłoga na tarkett, ściany zostały pokryte płytami kartonowo-gipsowymi i pomalowane.

Publiczna Szkoła Podstawowa w Grabowie nad Wisłą

Podczas zdalnej nauki wyremontowana została szatnia w Publicznej Szkole Podstawowej w Grabowie nad Wisłą.

Zakupione zostały nowe, kolorowe szafki dla uczniów, odmalowano całe pomieszczenie, a także wymieniono kaloryfery, pozyskane przez Panią Dyrektora, jako darowizna dla szkoły.

Publiczna Szkoła Podstawowa w Babinie

W Publicznej Szkole Podstawowej w Babinie została wydzielona i wyremontowana sala do zajęć z logopedą.

Ww. szkoły są dobrze wyposażone pod względem bazy dydaktycznej, posiadają: sale komputerowe z dostępem do Internetu, pracownie specjalistyczne i językowe, stołówkę i bibliotekę. Jest to efektem licznych inwestycji i remontów, które pozwoliły na stopniowe rozwijanie zaplecza dydaktycznego szkół.

Sport i rekreacja

Na terenie gminy Przyłęk znajdują się trzy ogólnodostępne wielofunkcyjne boiska sportowe: w Babinie, Łaguszowie oraz Przyłęku. Dodatkowo do infrastruktury sportowej zalicza się boiska trawiaste i salę gimnastyczną.

Tabela 18: Obiekty sportowo-rekreacyjne

Obiekty sportowo-rekreacyjne (boiska do gier i zabaw, baseny, hale sportowe, Orliki itp.)		
Lp.	Rodzaj obiektu	Lokalizacja
1.	Boisko szkolne trawiaste	PSP w Przyłęku
2.	Boisko trawiaste	PSP w Babinie
3.	Boisko wielofunkcyjne	PSP w Babinie
4.	Boisko wielofunkcyjne	PSP w Przyłęku
5.	Boisko wielofunkcyjne	PSP w Łaguszowie
6.	Sala gimnastyczna	PSP w Przyłęku

Źródło: dane własne Gminy Przyłęk

Dodatkowo przy PG w Przyłęku można poćwiczyć w *Fitness Parku* w siłowni na świeżym powietrzu

Na obszarze Gminy działa jeden piłkarski klub sportowy. Jest to utworzony w 2020 r. Gminno-Szkolny Klub Sportowy Talent Przyłęk. Klub realizuje zadania w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu, promowania zdrowego trybu życia oraz rozwijania aktywnych form spędzania wolnego czasu, wypoczynku dzieci i młodzieży, działalności charytatywnej, przeciwdziałania patologiom społecznym, podnoszenia kwalifikacji kadry trenerskiej oraz promocji i organizacji wolontariatu. Klub prowadzony jest w formie stowarzyszenia. Stowarzyszenie zostało powołane na podstawie decyzji Starosty o wpisie do ewidencji klubów sportowych. GSKS Talent Przyłęk jest stowarzyszeniem nieprowadzącym działalności gospodarczej.

Dzięki współpracy z Urzędem Gminy, już w pierwszych miesiącach działalności udało się pozyskać sponsora. Finansowe wsparcie drużyny pozwoliło zatrudnić doskonałego trenera, który od pierwszych zajęć ma bardzo dobry kontakt z zawodnikami.

Misją klubu GSKS Talent Przyłęk jest promowanie sportu wśród dzieci i młodzieży z poszanowaniem zasad szacunku i uczciwości.

GSKS Talent Przyłęk opiera się na 3 podstawowych wartościach i ma 3 cele strategiczne.

Wartości GSKS Talent Przyłęk

- Uczciwość – stosowanie zasady fair play.

- Szacunek – poszanowanie dla drugiego człowieka bez względu na rasę, pochodzenie, orientację seksualną, wyznanie, status materialny czy klub, z którym rywalizuje.
- Ambicja – dążenie do tego, aby być lepszymi zawodnikami.

Cele strategiczne

- Zaszczepienie pasji do uprawiania sportu w młodych ludziach
- Budowanie lokalnej dumy ze sportu
- Promowanie najwyższych wartości

Obecnie w klubie trenuje ponad 30 zawodników w rocznikach 2008-2012 w planach jest utworzenie nowej grupy 2013-2016.

Na podstawową bazę sportowo-rekreacyjną Gminy Przyłęk składają się boiska przyszkolne. Imprezy sportowe organizują również szkoły z obszaru Gminy. Ich adresatami są głównie do dzieci i młodzież, bowiem celem tego rodzaju działań jest popularyzacja kultury sportowej i aktywności fizycznej właśnie wśród najmłodszych mieszkańców Gminy.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Ochroną Zdrowia mieszkańców Gminy zajmuje się Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej. W skład zakładu wchodzi 2 Ośrodki Zdrowia: w Załazach i w Przyłęku.

Tabela 19:

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna		
Ośrodki zdrowia, przychodnie, szpitale, domy opieki itp.		
Lp.	Rodzaj obiektu	Lokalizacja
1.	SPZOZ	Przyłęk
2.	SPZOZ	Załazy

Źródło: dane własne Gminy Przyłęk

W Ośrodku Zdrowia w Przyłęku znajdują się następujące komórki organizacyjne:

- Gabinet Lekarza POZ
- Gabinet Pielęgniarki Środowiskowej
- Gabinet Położnej Środowiskowej
- Poradnia ginekologiczno-położnicza
- Poradnia Stomatologiczna
- Gabinet zabiegowy
- Punkt szczepień
- Punkt pobrań materiałów do badań laboratoryjnych
- Transport sanitarny

W Ośrodku Zdrowia w Przyłęku - Filia w Załazach znajdują się następujące komórki organizacyjne:

- Gabinet Lekarza POZ
- Gabinet Pielęgniarki Środowiskowej
- Gabinet zabiegowy
- Punkt szczepień
- Punkt pobrań materiałów do badań laboratoryjnych
- Poradnia Stomatologiczna
- Gabinet Medycyny Szkolnej

- Poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu

Udzielanie świadczeń może odbywać się także w miejscu pobytu pacjenta.

Rodzaj działalności i zakres udzielonych świadczeń

Przedmiotem działania Zakładu Opieki Zdrowotnej Gminy Przyłęk jest prowadzenie działalności leczniczej w rodzaju:

- ambulatoryjne i domowe porady lekarza poz, pielęgniarki i położnej poz, pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania
- ambulatoryjne porady lekarza dentysty, lekarza ginekologa-położnika, lekarza psychiatry i psychologa.

Świadczenia udzielane są od poniedziałku do piątku w godzinach od 8.00 do 18.00. Po godzinach przyjęć, opieka lekarsko-pielęgniarska sprawowana jest przez Nocną i Świąteczną Pomoc Lekarską w Zwoleniu na podstawie umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia. W uzasadnionych przypadkach świadczenia mogą być udzielane w domu, bądź w innym miejscu pobytu pacjenta.

Zatrudnienie lekarzy:

- na podstawie stosunku pracy w POZ - 1 (lekarz chorób wewnętrznych).
- na podstawie kontraktu w POZ - 3, w tym lekarz pediatra i reumatolog
- na umowę zlecenie - 1 (lekarz chorób wewnętrznych).

Liczba zadeklarowanych i ubezpieczonych pacjentów w Poradni POZ wynosi 4442, w tym w wieku 0-18 lat 799 osoby (pacjentów zadeklarowanych jest 4676, jednak część z nich nie jest ubezpieczona, a więc nie są oni finansowani z NFZ)

Badania i porady lekarskie ambulatoryjne i domowe (dorośli i dzieci)

W 2020 roku w Ośrodku Zdrowia w Przyłęku zostało przyjętych przez lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej 2739 pacjentów, a w Ośrodku Zdrowia w Załazach 1436 pacjentów.

Ogólnie porad wykonana - 13 333

Wykonano 84 wizyt domowych u 69 pacjentów

Teleporad wykonano 9620

Liczba dzieci i młodzieży w wieku 0-18 lat objętych opieką czynną na dzień 31.12.2020r. - ogółem 193

Przewlekłe leczone choroby to:

- ▣ Nowotwory 4 osoby
- ▣ Niedokrwistość 2
- ▣ Choroby tarczycy 7
- ▣ Cukrzyca 3
- ▣ Niedożywienie 2
- ▣ Otyłość 64
- ▣ Upośledzenie umysłowe 13
- ▣ Padaczka 8
- ▣ Dziecięce porażenie mózgowe 6
- ▣ Zaburzenia refrakcji i akomodacji oka 99
- ▣ Alergie: dychawica oskrzelowa 24, pokarmowa 3 i skórna 23
- ▣ Zniekształcenie kręgosłupa 79
- ▣ Choroby układu moczowego 10
- ▣ Wady rozwoju: układu nerwowego 6, układu krążenia 4, narządów płciowych 1, aberracje chromosomowe 1, inne 2
- ▣ Zaburzenia rozwoju 9
- ▣ Trwałe uszkodzenia ruchu 1
- ▣ Inne wymagające opieki czynnej 11

Na dzień 31 grudnia 2020 roku osób dorosłych leczonych z powodu chorób przewlekłych było - 1487. Rozpoznane u tych pacjentów choroby: nowotwory 56, choroby tarczycy 113, cukrzyca 214, niedożywienie 22, otyłość 120, niedokrwistość 73, choroby obwodowego układu nerwowego 91, choroby układu krążenia 635 (przewlekła choroba reumatyczna 40, choroba nadciśnieniowa 420, choroby naczyń mózgowych 60, niedokrwienność serca 81), przebyte zawały 23, nieżyt oskrzeli, dychawica 71, przewlekłe choroby układu trawiennego 65, choroby układu mięśniowo – kostnego 153, pacjenci z innymi schorzeniami wymagający opieki czynnej 46.

Porady profilaktyczne udzielone dzieciom do lat 3 przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej:

▣ Liczba dzieci 47

▣ Liczba udzielonych porad profilaktycznych 99, w tym 45 w wieku do 1 roku życia.

Oprócz ww. udzielane są porady patronażowe oraz bilansowe dla niemowląt.

Na podstawie umowy - zlecenia jest zatrudniona położna środowiskowa.

- Świadczenia położnej środowiskowej w zakresie edukacji przedporodowej - 38 porad. Patronaż u noworodków - 107.

Zatrudniona jest również Pielęgniarka Środowiska Nauczania i Wychowania, która sprawuje opiekę nad uczniami we wszystkich szkołach podstawowych na terenie Gminy Przyłęk

W zakresie pracy w poradniach są świadczone usługi ogólnostomatologiczne.

W 2020r. zostały wykonane takie usługi u 643 pacjentów. Usługi ogólnostomatologiczne dla dzieci i młodzieży do lat 18 zostały wykonane u 402 pacjentów.

W Ośrodku Zdrowia w Przyłęku jest Poradnia Ginekologiczno-Położnicza , czynna trzy razy w tygodniu, wyposażona w USG i Kardiotokograf.

W 2020 roku zostało przyjętych 315 pacjentek, wykonano 91 badań cytologicznych, udzielono 238 teleporad.

Liczba kobiet w ciąży 13.

W Ośrodku Zdrowia w Załazach funkcjonuje Poradnia Uzależnień i Współuzależnień od Alkoholu.

Do zadań Poradni terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu należy przeprowadzanie sesji psychoterapeutycznych, oraz propagowanie życia w trzeźwości

W 2020 roku zostało przyjętych 49 pacjentów. Udzielono im 404 porad, w tym przez lekarza psychiatrę - 16 porad, a przez psychologa - 388.

Zespół Transportu Sanitarnego realizuje usługi transportu medycznego i zabezpieczenia medycznego na zlecenie lekarza SP ZOZ i podmiotów zewnętrznych

Wykonano:

▣ 5 transportów sanitarnych dalekich (przedział 120 - 400km)

▣ 53 transporty z zachowaniem ciągłości leczenia.

W powiecie zwoleńskim funkcjonuje 10 aptek i 2 punkty apteczne w następujących miejscowościach:

Gmina Kazanów - 1 punkt apteczny

Gmina Policzna - 1 apteka

Gmina Kazanów -1 apteka

Gmina Tczów - 1 apteka i 1 punkt apteczny

Gmina Przyłęk – 1 apteka

Miasto i Gmina Zwoleń - 7 aptek

W związku z tym, że na obszarze Gminy Przyłęk znajduje się 1 apteka, na jedną ogólnodostępną aptekę przypada 6082 mieszkańców Gminy. Możliwość zaopatrzenia się pacjentów w leki zlecone w ramach wizyt lekarskich zapewnia określony rozkład czasu pracy poszczególnych aptek ogólnodostępnych działających na terenie powiatu zwoleńskiego pełniących stałe dyżury w porze nocnej, niedziele, święta i dni wolne od pracy.

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna ma umożliwić osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których sami nie są w stanie zwalczyć i pokonać przy wykorzystaniu własnych możliwości, zasobów i uprawnień.

Problemami i kwestiami pomocy społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyłęku. Świadczy on pomoc w formie świadczeń pieniężnych, oferuje również wsparcie w naturze i pomoc usługową w postaci pracy socjalnej bądź usług opiekuńczych. Pomoc jest przyznawana w głównej mierze z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, potrzeby ochrony macierzyństwa, niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, klęsk żywiołowych, trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, narkomanii oraz alkoholizmu. Osobom, które objęte są pomocą społeczną, udzielana jest pomoc na terenie gminy w formie zasiłków stałych, okresowych, celowych, dożywiania dzieci w szkole.

OPS realizuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o dodatkach mieszkaniowych, ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o zaliczce alimentacyjnej i postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych.

Najbardziej powszechną i znaczącą formą świadczeń są zasiłki celowe, które przyznawane są jednorazowo na pokrycie podstawowych potrzeb: koszty pogrzebu, posiłków, opału, koszt świadczeń zdrowotnych, odzież, pokrycie wydatków powstałych wyniku różnych zdarzeń losowych. Powyższe świadczenia mogą być przyznawane w postaci zasiłku pieniężnego bądź w naturze.

W Ośrodku realizowana jest wypłata stypendiów szkolnych, świadczeń rodzinnych, świadczeń wychowawczych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz świadczenia za życiem i dobrego startu. Pracownicy GOPS realizują projekty mające na celu poprawę funkcjonowania rodzin.

Pomoc społeczna i świadczenia rodzinne, to dwa oddzielne systemy, ale nawzajem się uzupełniają.

Pomoc społeczna jest kierowana do osób i rodzin o najniższych dochodach. Natomiast przy określeniu uprawnień do świadczeń rodzinnych kryterium dochodowe jest wyższe, gdyż ten system jest nastawiony na wsparcie w wychowaniu dzieci w rodzinach gorzej sytuowanych. Do rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi są kierowane świadczenia niezależnie od wysokości dochodu. Uzupełnieniem dwóch powyższych systemów jest system wspierania osób uprawnionych do alimentów, które nie otrzymują należnego im wsparcia ze strony osób do tego zobowiązanych.

W 2020 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyłęku udzielił pomocy 373 osobom.

Tabela 20: Powody udzielania pomocy rodzinom w 2020 r. świadczonej przez GOPS Przyłek

Powody udzielania pomocy i wsparcia	Liczba rodzin ogółem
Ubóstwo	70
Bezrobocie	80
Długotrwała lub ciężka choroba	70
Potrzeba ochrony macierzyństwa	46
w tym wielodzietność	46
Niepełnosprawność	45
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego- ogółem	13
Rodziny niepełne	10
Alkoholizm	3
Bezdomność	4
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3
Sieroctwo	2

(dane wg Raportu o stanie Gminy Przyłek za 2020 r.)

Tabela 21: Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie GOPS w 2020 r.

Wyszczególnienie	2020 r.
Ogółem	
Ogółem (działy)	11 826 669,00
852 - Pomoc społeczna	
Domy pomocy społecznej	356 776,00
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej	22 724,00
Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalno-rentowe	96 897,00
Zasiłki stałe	252 778,00
Ośrodek Pomocy Społecznej	500 819,00
Usługi opiekuńcze	63 448,00
Pomoc w zakresie dożywiania	64 740,00
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	137 780,00
855 - Rodzina	
Świadczenia wychowawcze	6 399 659,00
Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalno - rentowe z ubezpieczenia społecznego	3 509 149,00
Program Dobry Start	232 200,00
Karta Dużej Rodziny	145,00
Wspieranie rodziny	105 818,00
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne, zgodnie z przepisami o świadczeniach rodzinnych oraz za osoby pobierające zasiłki dla opiekunów	83 736,00

Świadczenie wychowawcze (Program 500+)

Świadczenia wychowawcze finansowane są ze środków budżetu państwa.

Program działa od 1 kwietnia 2016 r.

Świadczenie wychowawcze przysługuje na każde dziecko do ukończenia 18 roku życia bez względu na dochód rodziny. W gminie Przyłek w 2020 roku z Programu Rodzina 500+ skorzystało **642 rodziny**. Kwota wypłaconych świadczeń wyniosła **6 399 659,00 zł**.

Świadczenia rodzinne

System świadczeń rodzinnych został wprowadzony ustawą z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych. Zadania z zakresu świadczeń rodzinnych jak i z funduszu alimentacyjnego są zadaniami zleconymi, środki na realizację tych zadań pochodzą z budżetu państwa. Ustalenie prawa do świadczeń rodzinnych oraz ich wypłata następują na wniosek: rodzica, opiekuna prawnego dziecka, albo innej osoby upoważnionej do reprezentowania dziecka.

Z takiej formy pomocy w roku 2020 skorzystało **399 rodzin**. Kwota wypłaconych świadczeń **3 509 149,00 zł**.

Świadczenie „Dobry start”

Program „Dobry start” to 300 zł jednorazowego wsparcia dla wszystkich uczniów rozpoczynających rok szkolny, przyznawany bez względu na dochód. Świadczenie „Dobry start” przysługuje raz w roku w związku z rozpoczęciem roku szkolnego dzieciom uczęszczającym do szkoły. **W 2020 r. z programu skorzystało 744 osób. Kwota wypłaconego świadczenia wyniosła 232 200,00 zł.**

Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny

Na terenie Gminy jest realizowane zadanie rządowego programu dla rodzin wielodzietnych (posiadających przynajmniej trójkę dzieci, niezależnie od dochodów), tzw. Karta Dużej Rodziny.

Program ten oferuje system zniżek. Karta wydawana jest bezpłatnie każdemu członkowi rodziny, dla rodziców dożywotnio, natomiast dla dzieci do 18 roku życia lub do czasu ukończenia nauki. W 2020 r. wydano **45 kart**.

Program osłonowy w zakresie dożywiania „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019 – 2023

Program skierowany jest dla osób starszych, niepełnosprawnych oraz dla dzieci z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

Z danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Przyłęku wynika, że w 2020 r. pomocą objęto 387 osób.

Stypendium Szkolne

Stypendium szkolne może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej, wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie, w szczególności gdy w rodzinie tej występuje: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność itp.

Stypendium szkolne może być udzielane uczniom w formie:

- całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów udziału w zajęciach edukacyjnych,
- pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym, w szczególności zakupu podręczników.

W roku 2020 z takiej formy pomocy skorzystało **135 uczniów**.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w rodzinie na lata 2018 – 2021

W 2020 r. obowiązującym dla gminy Przyłek był „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie” na lata 2018 – 2021. Program ten został przyjęty uchwałą Rady Gminy na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Pierwszy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie opracowano na lata 2011 – 2014, kolejny na lata 2015 – 2017 i były odpowiedzią na obowiązek nałożony na gminy ww. ustawą. Obecny Program zakłada kontynuację działań profilaktycznych na rzecz osób doznających przemocy.

Cel główny Programu to przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie gminy Przyłek.

Cele szczegółowe to:

- ▣ zapewnienie osobom doznającym przemocy bezpieczeństwa skutecznej pomocy,
- ▣ zmiana postaw mieszkańców wobec przemocy w rodzinie poprzez działania informacyjno – edukacyjne,
- ▣ monitorowanie zjawiska przemocy na terenie gminy Przyłek,
- ▣ stała edukacja środowiska lokalnego poprzez ulotki, plakaty, broszury.

Podstawowym założeniem Programu jest edukacja dzieci, młodzieży, osób dorosłych w zakresie stosowania przemocy w rodzinie.

Zadania w ramach Programu realizowane są przez Zespół Interdyscyplinarny, członkowie Zespołu wykonują zadania w ramach obowiązków zawodowych lub społecznie. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele jednostek: kurator rodzinny, dzielnicowy, dwóch pedagogów szkolnych, pielęgniarka środowiskowa, trzech pracowników socjalnych, Kierownik GOPS, Przedstawiciel Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii oraz przedstawiciel organizacji pozarządowej.

W celu ochrony rodziny oraz przeciwdziałaniu przemocy stosowana jest procedura „Niebieskiej Karty”. Zadania realizowane przez członków Zespołu Interdyscyplinarnego lub grupy roboczej w ramach procedury „Niebieskiej Karty” obejmują:

- udzielanie pomocy osobie doznającej przemocy,
- podjęcie działań wobec osoby stosującej przemoc,
- opracowanie indywidualnego planu pomocy,
- rozstrzygnięcie o braku zasadności działań.

W 2020 r. do Zespołu wpłynęło 7 „Niebieskich Kart”-A wszczęto procedurę w 7 rodzinach. Łącznie członkowie Zespołu zajmowali się 13 kartami w tym 5 kart z poprzednich okresów. Należy zauważyć, iż zakres przemocy na terenie naszej gminy zmniejsza się z każdym rokiem, do Zespołu wpływa coraz mniej „Niebieskich Kart”-A.

Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Przyłęk na lata 2019 – 2021

W 2020 r. obowiązującym dla gminy Przyłęk był „Gminny Program Wspierania Rodziny w gminie Przyłęk na lata 2019 – 2021”, przyjęty uchwałą Rady Gminy na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Pierwszy Gminny Program Wspierania Rodziny w gminie Przyłęk opracowano na lata 2012 - 2015, kolejny na lata 2016 – 2018 i były one odpowiedzią na obowiązek nałożony na gminy ww. ustawą. Obecny Program Wspierania Rodziny zakłada kontynuację działań profilaktycznych na rzecz rodziny poprzez doskonalenie metod pracy z rodziną. Celem głównym Programu jest wsparcie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a w szczególności: poprawa funkcjonowania rodziny oraz warunków socjalnych rozwoju dziecka w środowisku rodzinnym, wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, zapewnienie ochrony dzieciom w rodzinach zagrożonych. Adresatami Programu są rodziny zamieszkujące na terenie Gminy Przyłęk. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która obowiązuje od 2012 roku. Zgodnie z art. 176 ust. 1 ustawy, który zobowiązuje gminę w ramach zadań własnych do realizacji 3- letnich gminnych programów wsparcia rodziny. Podstawowym założeniem ustawy jest stworzenie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, jeżeli ma trudności w wypełnianiu swoich funkcji. Chodzi o zapewnienie pomocy, która wyeliminuje groźbę zabrania dziecka rodzinie lub, szczególnych sytuacjach, szybki powrót do rodziny.

Od 2013 roku Ośrodek zatrudnia asystenta rodziny, którego rola polega na aktywnym wspieraniu rodziny. Asystent rodziny organizuje i prowadzi pracę z rodziną w miejscu jej zamieszkania.

Tabela 22: Rodziny, którym udzielono wsparcia asystenta rodziny

2020 r.		
Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba dzieci
15	49	31

Gdy dochodzi do sytuacji, w której rodzice zostają trwale lub czasowo pozbawieni praw rodzicielskich, dzieci postanowieniem sądu zostają umieszczone w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo wychowawczej.

Tabela 23: Rodzinna piecza zastępcza na terenie Gminy Przyłęk

Lp.	Piecza zastępcza	Liczba umieszczonych dzieci
1.	Rodziny spokrewnione	2
2.	Rodzinny Dom Dziecka	3
3.	Niezawodowa rodzina zastępcza	2
4.	Zawodowa rodzina zastępcza	2
5.	Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza	1

Znaczna grupa osób korzystających z pomocy społecznej to osoby długotrwale bezrobotni pozostający bez pracy, które nie znajdują zatrudnienia. Brak pracy prowadzi do narastania kwestii społecznych jak kwestia ubóstwa, edukacyjna, zdrowotna itp.

Bezpieczeństwo

W Gminie Przyłęk nie funkcjonuje posterunek policji, a jej obszar podlega jako rejon służbowy Rewirowi Dzielnicowych Wydziału Prewencji KPP w Zwoleniu. Gmina obsługiwana jest przez dzielnicowego z ww. komórki organizacyjnej KPP w Zwoleniu. Na terenie gminy Przyłęk służbę pełnią również policjanci Ognia Patrolowo - Interwencyjnego Wydziału Prewencji, Wydziału Kryminalnego, Wydziału Ruchu Drogowego oraz policjanci realizujący zadania w zakresie profilaktyki społecznej.

Policja - działania na terenie gminy Przyłęk w 2020 roku:

Liczba przeprowadzonych czynności wyjaśniających na terenie gm. Przyłęk

- Przeprowadzono 29 postępowań o wykroczenie, co daje tendencję wzrostową (o 8 spraw) w porównaniu do 2019 roku.

Liczba przeprowadzonych zabezpieczeń imprez na terenie gm. Przyłęk

- Przeprowadzono 1 zabezpieczenie imprezy kulturalno - oświatowej. Zaangażowanych do tych czynności było 6 funkcjonariuszy.

Liczba przeprowadzonych interwencji

- przeprowadzono 139 interwencji i liczba ich wzrosła o 2 w porównaniu do 2019. Zaistniało 24 interwencji niepotwierdzonych.

Na **Krajowej Mapie Zagrożeń Bezpieczeństwa** wdrożonej w wrześniu 2016 roku zaznaczono 84 zgłoszenia, z czego 65 zostało potwierdzonych. Najczęściej zaznaczanym zagrożeniem było spożywanie alkoholu w miejscu niedozwolonym oraz przekraczanie prędkości.

Przestępczość ogólna

- Wszczęto 58 postępowań, co daje spadek o 4 postępowania w stosunku do 2019 roku. Natomiast stwierdzonych przestępstw w 2020 roku odnotowano 53, co daje spadek w stosunku do 2019 roku o 7.

Przestępstwa Kryminalne ogółem

- Wszczęto 38 postępowań, co daje wzrost o 3 postępowania w porównaniu do 2019 roku. Natomiast stwierdzonych przestępstw odnotowano 25, co daje spadek o 5 w stosunku do roku 2019.

W 2020 roku zaistniało 17 kolizji, 5 wypadków (bez wypadków śmiertelnych), co daje tendencję spadkową w stosunku do 2019 roku, było 8 osób rannych. Oznacza to, że na 100 tys. ludności przypadło 82,2 wypadków (znacznie więcej od wartości dla województwa mazowieckiego oraz znacznie więcej od wartości dla całej Polski) oraz 0,0 ofiar śmiertelnych (znacznie mniej od wartości dla województwa i znacznie mniej od wartości dla kraju). Ponadto, ujawniono 14 nietrzeźwych kierujących w 2020 roku.

Ochotnicza Straż Pożarna

O bezpieczeństwo mieszkańców w zakresie ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej dba straż pożarna. Na terenie Gminy Przyłęk funkcjonuje 7 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w: Przyłęku, Grabowie nad Wisłą, Łagowie, Łaguszowie, Ignacowie, Mszadli Nowej i Zamościu Starym. Trzy jednostki należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego: OSP Łagów, OSP Grabów nad Wisłą, OSP Mszadla Nowa., w ramach którego aktywnie uczestniczą w zdarzeniach na terenie powiatu zwolenńskiego. Stan wyposażenia jednostek włączonych do KSRG oraz warunki lokalowe jest zadowalający. Wszystkie jednostki wyposażone są w podstawowy sprzęt, umundurowanie bojowe i wyjściowe oraz systemy łączności w postaci syren.

Do zdarzeń i pożarów dysponowane są jednostki z KSRG w razie potrzeby OSP Ignaców, Przyłek i Łaguszów. Jednostka OSP Zamość Stary dysponowana jest do zabezpieczenia imprez masowych oraz na wypadek powodzi.

Liczba członków OSP wynosi 220, w tym 214 mężczyzn i 6 kobiet. Liczba członków zwyczajnych mogących brać udział w akcjach ratowniczo-gaśniczych to 88, w tym 86 mężczyzn i 2 kobiety. Jednostki OSP w zakresie dowodzenia podlegają pod Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej.

Wsparcie Ochotniczych Straży Pożarnych w 2020 r.: przekazanie przez Gminę Przyłek defibrylatora zakupionego dla Ochotniczej Straży Pożarnej w Zamościu Starym oraz 4 par rękawic dla Ochotniczej Straży Pożarnej w Łaguszowie oraz przekazanie koszulek strażackich ufundowanych przez Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych "TUW".

Tabela 24: Wykaz jednostek OSP typu „S” włączonych do KSRG

Lp.	Gmina	Siedziba jednostki OSP	Typ jedn. OSP	Samochody na wyposażeniu jednostki OSP w KSRG			
				Typ i marka samochodu	Rok	Nr operacyjny samochodu (kryptonim)	Typ radiotelefonu
1	Przyłęk	Grabów	S3	GBA 2,5/16 Mercedes Atego 1329	2010	709 M 70	GM-360 GP-360 szt.2
				SLRR Opel Frontera	1997	709 M 71	GM-360
				SPow VW Caravelle	2012	709 M 72	GM-360
2		Łagów	S2	GBA 3/16/4,6 Volvo FL	2018	709 M 73	GP 360 MD 785 PD 755 szt.2
				GCBA 5/24 Jelcz 010	1997	709 M 74	GM-360 GP-360 szt.2
3		Mszadla Nowa	S2	GLM 0,22/0,4 Ford Transit 350M	2007	709 M 77	GM-360
				GBA 2,5/16 Mercedes Atego	2011	709 M 76	GM 360 GP-360 szt.2

Tabela 25: Wykaz jednostek OSP typu „S” spoza KSRG.

Lp.	Gmina	Siedziba jednostki OSP	Typ jedn. OSP	Samochody na wyposażeniu jednostki OSP w KSRG			
				Typ i marka samochodu	Rok	Nr operacyjny samochodu (kryptonim)	Typ radiotelefonu
1		Ignaców	S2	GBM 2,5/8 Star 200	1989	707 M 75	GM-360

2	Przyłek	Łaguszów	S1	GBA 2,2/16 Star 266	198 6	707 M 78	GM- 360
3		Przyłek	S2	GBA 2,6/16 Magirus 170D	197 4	709 M 22	GM-360 GM-300 HQT DH 8200
				GBA 2,5/23 Renault Midlum	200 3	707 M 79	GP-360 GP-340 GM- 360

Tabela 26: Wykaz jednostek OSP typu „M” z terenu gminy.

Lp.	Gmina	Siedziba OSP	typ OSP	Ilość posiadanych motopomp
1	Przyłek	Zamość Stary	M1	0
2		Mszadla Stara	M2	1

Stan wyposażenia jednostek włączonych do KSRG oraz warunki lokalowe jest zadowalający. Wszystkie jednostki wyposażone są w podstawowy sprzęt, umundurowanie bojowe i wyjściowe oraz systemy łączności w postaci syren.

Tabela 27: Ilość zdarzeń na terenie gminy Przyłek w latach 2019-2020

Powiat/ Gmina	Pożary		Miejsca zagrożone		Alarmy fałszywe		Ogółem	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Przyłek	29	29	64	70	4	2	97	101
Ogółem powiat	152	131	311	723	12	14	475	868

Działalność Ochotniczych Straży Pożarnych wykracza daleko poza działania z zakresu ochrony przeciwpożarowej. Strażacy poprzez funkcjonowanie w różnych miejscowościach gminy strażnic OSP, prowadzą działalność społeczno- kulturalno– sportową. Na terenie strażnic OSP funkcjonują świetlice wiejskie, istnieją także możliwości innego rodzaju spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież oraz dorosłych (organizacja przyjęć). Strażnice OSP są miejscem spotkań mieszkańców sołectw. Tam mieszkańcy integrują się, wspólnie rozwiązując problemy z korzyścią dla rozwoju całej wspólnoty lokalnej.

OSP Gminy Przyłek prowadzą również aktywne działania prewencyjne i szkoleniowe, których celem jest podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej nt. szeroko rozumianych zagrożeń, walki z ich skutkami, a także przyczyn ich powstawania. Szczególnie istotne wydają się działania prewencyjne prowadzone wśród dzieci i młodzieży, m.in. organizowano spotkania upowszechniające zasady bezpieczeństwa w ramach kampanii i akcji społecznych takie jak: „Kręci mnie bezpieczeństwo ...” „Czujka na straży Twojego bezpieczeństwa”, „Bezpieczne Ferie”.

Biblioteki

Według danych z 2020 w gminie Przyłek działały 4 biblioteki i filie publiczne posiadające księgozbiór liczący 51049 wolumenów. We wszystkich placówkach zatrudnionych było 5 pracowników. Dla porównania w 2008 roku działały 3 biblioteki i filie posiadające księgozbiór liczący 29 275 wolumenów.

Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku

Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku, jako samodzielna instytucja kultury działa na podstawie Uchwały nr 179/XXV/2004 z dnia 13 grudnia 2004 w sprawie utworzenia gminnej instytucji kultury – Gminnej Biblioteki Publicznej w Przylęku. Struktura organizacyjna instytucji na koniec roku 2020:

1. Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku
2. Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku Filia w Grabowie nad Wisłą
3. Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku Filia w Łagowie
4. Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku Filia w Rudkach.

Budynki i lokale użytkowane przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Przylęku

Sytuacja lokalowa w ciągu roku 2020, nie uległa zmianie. Wśród obiektów przystosowanych dla osób niepełnosprawnych 2 miały wejście do budynku przystosowane dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach, 2 miały udogodnienia wewnątrz budynku dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach, a 0 było przystosowanych dla użytkowników niewidzących i słabowidzących.

Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku funkcjonuje w budynku o powierzchni użytkowej 724,51 m². Jest obiektem jednokondygnacyjnym z poddaszem nieużytkowym. W części północnej zlokalizowano hol z szatnią, główną część wypożyczalni wraz z czytelnią, czytelnię komputerową, które są klimatyzowane. Węzły sanitarne oraz pokój socjalny. W części południowej mieści się mini sala multimedialna, część biurowa, węzeł sanitarny, sala małego czytelnika oraz sala konferencyjna z klimatyzacją, hol w części południowej wykorzystany jest w celach wystawienniczych. W budynku gospodarczym mieści się kotłownia, magazyny, pomieszczenie na narzędzia oraz węzły sanitarne. Przy budynku biblioteki funkcjonuje parking dla użytkowników biblioteki oraz mieszkańców. Budynek biblioteki dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Filia w Grabowie nad Wisłą mieści się w budynku o powierzchni użytkowej 213,73m². Do dyspozycji użytkowników mamy na parterze wypożyczalnię z czytelnią, łazienkę, pomieszczenie socjalne, na poddaszu salę spotkań oraz cztery magazynki. Budynek jest dostosowany do potrzeb użytkowników niepełnosprawnych. Budynek po kapitalnej modernizacji oddany do użytku we wrześniu 2018 roku.

Filia w Łagowie mieści się w budynku współużytkowanym z OSP w Łagowie. Ma do dyspozycji trzy pomieszczenia: wypożyczalnię, salę komputerową z czytelnią oraz pomieszczenie socjalne z toaletą. Powierzchnia użytkowa pomieszczeń 63m².

Filia w Rudkach mieści się w Domu Kultury w Rudkach. Pomieszczenia ma udostępnione na podstawie umowy użyczenia. Do dyspozycji placówki oddane są 4 pomieszczenia wraz z węzłem sanitarnym. Wypożyczalnia z czytelnią zajmują dwa pomieszczenia, jedno pomieszczenie jest przeznaczone na salę komputerową, jedno na pomieszczenie socjalne. Powierzchnia użytkowa pomieszczeń 65m²

Finansowanie biblioteki w roku 2020

Dotacja podmiotowa przekazana na realizację celów statutowych w roku 2020 wyniosła 410 000,00 zł, dotacja celowa otrzymana z budżetu gminy na działalność profilaktyczną w zakresie uzależnień od alkoholu wyniosła 4 000,00 zł.

Środki pozyskane z zewnątrz:

▮ dotacja z Biblioteki Narodowej na zakup nowości czytelniczych 13 600,00 zł oraz 108,00 zł na zakup 10 miesięcznych dostępów do platformy z e-bokami.

▮ wpływy z usług, refundacja z PUP 2 936,46 zł

Liczba użytkowników biblioteki w roku 2020 wynosiła 1413 osób w tym czytelników 1356. W bibliotece w Przyłęku 607 czytelników, 634 użytkowników; w filii w Rudkach 169 czytelników, 175 użytkowników; w filii w Grabowie nad Wisłą 320 czytelników, 339 użytkowników; w filii w Łagowie 260 czytelników, 265 użytkowników.

Liczba księgozbiorów na koniec roku 2020 wynosiła 51 049 w tym: w bibliotece w Przyłęku 22 849 w filii w Rudkach 5 607, w filii w Grabowie nad Wisłą 11 527, w filii w Łagowie 11 066. Zbiory specjalne znajdujące się na stanie biblioteki wynoszą 184 egzemplarze, w tym 142 audiobooki.

Wielkość zakupu nowości wydawniczych w roku 2020 wyniosła 2059 w tym 1171 w ramach dotacji podmiotowej organizatora. **Na 100 mieszkańców Gminy Przyłek przypadają 31,87 książki.**

W roku 2020 zostały zakupione do wykorzystania przez czytelników biblioteki 4 roczne dostępy do **platformy Legimi** dającej możliwość korzystania z 60 tys. tytułów ebooków. Liczba wypożyczeń ebooków wyniosła 1038.

Liczba wypożyczeń na zewnątrz księgozbioru w roku 2020 wyniosła 33 910 woluminy.

Na 100 mieszkańców Gminy Przyłek przypada 556 wypożyczeń na zewnątrz.

Liczba udostępnień księgozbioru na miejscu w roku 2020 wyniosła 11 038 woluminy

Na 100 mieszkańców Gminy Przyłek przypada 181 udostępnień.

Liczba udostępnień zbiorów specjalnych w roku 2020 wyniosła 160.

Całość zbiorów jest wprowadzona do systemu bibliotecznego MATEUSZ, prace biblioteczne są w pełni skomputeryzowane. Użytkownicy biblioteki mogą korzystać z katalogów on-line, dokonywać rezerwacji i prolongaty wypożyczonych pozycji zdalnie.

Komputeryzacja bibliotek publicznych w 2020 roku:

komputery użytkowane w bibliotece ogółem: 48

dostępne dla czytelników: 39

komputery podłączone do Internetu dostępne dla czytelników: 39

biblioteki, które umożliwiają korzystanie z Internetu bezprzewodowego: 4

biblioteki, które posiadają dostęp do Internetu szerokopasmowego: 4

biblioteki, które oferują katalog on-line: 4

biblioteki, które oferują możliwość zdalnego składania zamówień na materiały biblioteczne: 4

Kultura

W zakresie kultury, Gmina Przyłek realizuje swoje zadania poprzez działalność Gminnej Biblioteki Publicznej oraz placówek oświatowych.

Perłą w dziedzinie propagowania rodzimej sztuki i kultury jest zespół taneczny i śpiewaczy „Łaguszowianki” działający od 1962 roku przy Kole Gospodyń Wiejskich w Łaguszowie. Zespół ma bogaty repertuar pieśni dożynkowych, ludowych, sobótkowych, wielkanocnych, bożonarodzeniowych, zalotnych, miło-snych, weselnych, ballad i pieśni żałobnych oraz kolęd i pastorałek. Największe wrażenie na słuchających wywierają śpiewane wysokim tonem i z dużą ekspresją pieśni pogrzebowe i postne. Z petyzmem odtwarza dawne zwyczaje i obrzędy, oddając autentyczną gwarą i rekwizytami dawne zachowania i momenty magiczne. Koło Gospodyń Wiejskich w Łaguszowie przez lata swojej działalności, aż po dziś dzień podejmuje różnorodne przedsięwzięcia: społeczne, gospodarcze i kulturalne. Dzięki istnieniu tak zacnego grona działaczy kulturowo-społecznych część przeszłości ziemi przyłęckiej pozostanie w skarbnicy tutejszej kultury. Zespół zapraszany jest na różnego rodzaju imprezy - corocznie bierze udział w „Imieninach Pana Jana”, „Czarńoleskich Spotkaniach Sobótkowych” i dożynkach w Zwoleniu oraz w konkursach i przeglądach m.in. w Przeglądzie Kapel i Śpiewaków Ludowych w Przysusze.

Obecnie na terenie gminy Przyłęk działają pięć zespołów śpiewaczych działających przy KGW W Łaguszowie (Łaguszowianki i Korzenie), KGW Rudki, KGW Mierzyczka i KGW Grabów nad Wisłą (Grabowianki).

Dużą rolę w rozwoju życia towarzyskiego, kulturalnego i społecznego odgrywają w gminie strażnice OSP. Poprzez rozmieszczenie ich w wielu miejscowościach gminy (Grabowie nad Wisłą, Łaguszowie, Łagowie, Ignacowie, Mszadli Nowej, Mszadli Starej) spełniają one funkcję „Świetlic wiejskich” dla mieszkańców tych wsi. Na terenie strażnic OSP znajdują się boiska piłkarskie, istnieją także możliwości innego rodzaju spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież oraz dorosłych (organizacja przyjęć). Strażnice OSP są miejscem spotkań mieszkańców sołectw. Tam mieszkańcy integrują się, wspólnie rozwiązując problemy z korzyścią dla rozwoju całej wspólnoty lokalnej.

Na obszarze Gminy Przyłęk organizowane są corocznie imprezy o zasięgu krajowym, regionalnym i lokalnym. Są to m.in.:

Dyskusyjne Kluby Książki : na koniec roku 2020 funkcjonowały 4 dyskusyjne kluby książki dla dorosłych w bibliotece w Przyłęku liczący 7 osób, filii w Rudkach liczący 6 osób, filii w Łagowie Liczący 5 osób i w filii w Grabowie nad Wisłą liczący 6 osób. W filii w Grabowie nad Wisłą działa Dyskusyjny Klub Książki małego czytelnika liczący 16 osób.

Spotkania autorskie organizowane w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki finansowane z środków Instytutu Książki:

- ▣ z Wojciechem Widłakiem autorem książek dla dzieci - frekwencja 25 osób dzieci wraz z opiekunami ze szkoły
- ▣ z Joanną Jax (pseudonim literacki) autorką książek obyczajowych- frekwencja 30 uczestników.

Lekcje biblioteczne dla uczniów placówek oświatowych:

1. Gminna Biblioteka Publiczna w Przyłęku 2 lekcje – frekwencja 37 uczestników
2. Filia w Grabowie nad Wisłą 3 lekcje – frekwencja 25 uczestników

Udział w akcjach ogólnopolskich:

1. **Narodowe czytanie 2020** pod hasłem „Balladyna”, w którym wzięło udział 40 osób.
2. **Mała Książka wielki człowiek**- biblioteka w ramach programu ma możliwość promowania czytelnictwa poprzez obdarowywanie czytelników w wieku 3-6 lat książką oraz poradnikiem dla rodziców. Wyprawki w ramach akcji w roku 2020 otrzymało 25 maluchów.
3. **Projekt „Para buch! Książka w ruch”** to nowatorskie przedsięwzięcie łączące w sobie promocję książki popularnonaukowej, rozbudzanie wśród młodszych dzieci ciekawości świata, rozwój ich umiejętności językowych i kształtowanie nawyku czytania. W ramach projektu przeprowadzono 3 spotkania dla 40 uczestników.
4. **Pasja czytania – Wywiad to proste** - w ramach, którego młodzież uczyła się czym jest dziennikarstwo, jak przeprowadzić wywiad oraz jakich narzędzi korzystać przy jego nagrywaniu i montażu. W cyklu warsztatów oraz realizacji projektu wzięło udział 6 młodych ludzi.
5. **Tydzień czytania dzieciom**- w ramach akcji bibliotekarze oraz członkowie DKK przygotowali cykl filmików zamieszczonych na portalu społecznościowym oraz stronie WWW w których czytali bajki i wiersze dla dzieci.

Realizacja międzynarodowego projektu „Wzbudzić pasję...”

W marcu 2020 roku zostało zrealizowane pierwsze z zaplanowanych działań w ramach projektu. Trzech pracowników i wolontariuszka wzięli udział w kursie języka angielskiego w Walii. Nauka języka w miejscu, w którym słyszy się go na każdym kroku jest skuteczniejsza niż nauka w zwykłej szkole językowej w Polsce. Kurs ten nie tylko podniósł kompetencje językowe uczestników, ale także przełamał barierę w komunikowaniu się w obcym języku.

Kolejnym etapem jego realizacji był wyjazd na *job shadowing* do centrum edukacji dorosłych w Aliğa Tüpraş Halk Eğitim Merkezi w październiku zeszłego roku. Miejsowość Aliğa znajduje się w pobliżu Izmiru w Turcji. Udział w *job shadowingu* wzięły dwie osoby – bibliotekarz oraz wolontariuszka współpracująca z naszą biblioteką, prowadząca spotkania i warsztaty związane z kulturą Bliskiego Wschodu.

Obserwacja prowadzonych zajęć dla dorosłych w organizacji obejmowała:

- ▣ warsztaty kuchni tradycyjnej,
- ▣ warsztaty rękodzielnicze tj. garncarstwo, zdobienie ceramiki, haft ręczny i maszynowy, ebru - malowanie na wodzie,
- ▣ zajęcia z języka angielskiego,
- ▣ zajęcia z tradycyjnej muzyki tureckiej i śpiewu,
- ▣ zajęcia zespołu rozrywek ludowych.

Warsztaty i spotkania dla dorosłych

Siłownia pamięci – warsztaty poprawiające pamięć u seniorów prowadzone raz w miesiącu od października 2020 roku, odbyły się trzy spotkania

Warsztaty z wyplatania z papierowej wikliny i wykonywania z niej koszyczków – cykl czterech warsztatów prowadzony przez lokalne twórcynie Panie Janinę Urbanek oraz Mariannę Sobania.

Konkursy

Przeprowadzono konkurs w formie on-line „Już wiem, jaki to tytuł...”, w którym wzięło 28 uczestników.

Wystawy

Wystawa obrazów pani Stefanii Wójcik przez niektórych nazywanej „spadkobierczynią kolorystów”. Głównym tematem prac artystki jest natura, a ulubionymi motywami pejzaże i kwiaty miała miejsce w okresie od stycznia do marca.

Wystawa pokonkursowa na mem profilaktyczny „Młodzi zakręcenii nieuzależnieni” on-line.

Warsztaty i zajęcia w okresie ferii oraz wakacji:

W okresie ferii zimowych we wszystkich placówkach bibliotecznych organizowano po 4 spotkania tematyczne dla młodszych użytkowników. Zorganizowano w tym okresie również dla użytkowników Bal karnawałowy połączony z konkursem na najciekawszy strój postaci z legend, w którym wzięło udział 80 osób. Podczas balu nagrodzono wyróżniających się czytelników w grupie wiekowej do 15 roku życia.

Spotkania wakacyjne dla młodszych użytkowników realizowane były w miesiącu sierpniu i ze względu na sytuację pandemiczną odbywały się wyłącznie na świeżym powietrzu. W ramach tych spotkań zaplanowano cztery bloki tematyczne. W bibliotece w Przylęku do momentu wprowadzenia obostrzeń związanych z koronawirusem odbywały się spotkania Grupy zabawowej skupiającej rodziców i dzieci w wieku do lat 3 oraz Lokalny Klub Kodowania promujący działania z zakresu programowania wśród dzieci.

Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku prowadzi stronę internetową pod adresem gbp.przylek.pl oraz fanpage na portalu społecznościowym Facebook oraz na Instagramie. Biblioteka aktywnie działa na rzecz promocji czytelnictwa organizując m.in. konkursy dla dzieci, spotkania, pogadanki, prelekcje, spotkania integracyjne i warsztatowe.

Działalność Biblioteki spełnia funkcję ośrodka kultury - poprzez różnorodną ofertę wydarzeń kulturalnych, w tym zajęć różnego rodzaju, wpływa pozytywnie na społeczność lokalną, jej otwartość i aktywność. Jest to bowiem swego rodzaju lokalne miejsce spotkań zarówno dzieci, młodzieży, jak i dorosłych, wpływające na budowanie więzi społecznych, pogłębiające jednocześnie przywiązanie do miejsca zamieszkania.

Znaczącą przeszkodą w rozwoju Gminy w obszarze kultury są ograniczone zasoby lokalowe do prowadzenia takiej działalności, a także niewystarczające środki finansowe, które mogłyby zostać na nią przeznaczone.

2.5. Sfera gospodarcza

Podmioty gospodarki narodowej i tereny inwestycyjne

Na terenie gminy nie ma dużych zakładów przemysłowych, natomiast zarejestrowane są 182 podmioty gospodarcze w sektorze handlowym, usługowym, budownictwa i transportu. Przeważającą część stanowią firmy z sektora małych i średnich przedsiębiorstw zatrudniające do kilkudziesięciu pracowników lub mikroprzedsiębiorstwa (jednoosobowe).

Od 1 lipca 1955 r. na terenie gminy działalność gospodarczą podjęła Gminna Spółdzielnia „SCH” w Przyłęku. Główną działalnością Spółdzielni było zaopatrzenie ludności wiejskiej w podstawowe artykuły spożywcze i środki do produkcji rolnej. Obecnie największą dumą Spółdzielni jest piekarnia w Przyłęku. Należy ona do małych, tradycyjnych zakładów o wydajności pieca 3 ton pieczywa na dobę. Produkcja odbywa się metodą tradycyjną w oparciu o własne naturalne kwasy chlebowe bez stosowania chemicznych polepszaczy. Ww. piekarnia produkuje pieczywa: pszenne, pszenno-żytnie, razowe, półcukiernicze. Gminna Spółdzielnia „SCH” zatrudnia 20 osób.

Na terenie gminy funkcjonuje również Rolniczy Zakład Doświadczalny (RZD) w Grabowie nad Wisłą, który jest częścią Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach. RZD prowadzi swą działalność na gruntach o powierzchni 111,3 ha, z czego użytki rolne stanowią 100,9 ha. Grunty orne zajmują 72% powierzchni użytków rolnych, a na pozostałej części są łąki i pastwiska średniej jakości. Zakład prowadzi działalność produkcyjną w systemie ekologicznym i konwencjonalnym.

Zakład zatrudnia 11 osób, zaś jego głównymi kierunkami działalności są doświadczałnictwo polowe i chów bydła mlecznego. Produkcja roślinna skoncentrowana jest na produkcji pasz dla bydła mlecznego oraz na produkcji ziarna zbóż nasiennych i konsumpcyjnych. Produkcja zwierzęca obejmuje chów bydła mlecznego, częściowo materiału hodowlanego oraz żywca wołowego. Można stwierdzić, że zakład prowadzi 2-kierunkową działalność, bowiem udział produkcji zwierzęcej (chów bydła mlecznego) w wartości produkcji towarowej brutto wynosił 41%, a działalności doświadczalnej 45%. Oprócz doświadczałnictwa polowego ważnym elementem są badania organizacyjno-ekonomiczne i prace związane z oceną technologii produkcji roślinnej (pszenica ozima, pszenżyto ozime, jęczmień jary) oraz analizy ekonomiczne działalności gospodarczej całego zakładu. Ponadto realizowane są prace w ramach monitoringu suszy rolniczej i projektu wdrożenia praktyk niskoemisyjnych.

Tabela 28: Pracodawcy na terenie Gminy

Lp.	Nazwa firmy/instytucji	Adres	Liczba zatrudnionych*
1.	Gminna Spółdzielnia „SCH” w Przyłęku	Przyłek	bd
2	Rolniczy Zakład Doświadczalny (RZD) w Grabowie nad Wisłą	Grabów nad Wisłą	bd
3.	Zakład Mięsny w Załazach	Załady	12 osób
4.	Sklep „Groszek”	Przyłek	12 osób
5.	„IMPRESSJA” w Załazach	Załady	ok. 30 osób
6.	„Folrud-Młyn” w Rudzie	Ruda	18 osób
7.	Przetwórnia Owocowo – Warzywna „KROKUS”	Pająków	48 osób
8.	Zakład Usługowo Produkcyjno Handlowy – skup złomu i kasacja pojazdów	Łagów	23 osoby

9.	„MAR-KRAM” S.C.	Zamość Stary	bd
10.	Urząd Gminy	Przyłek	31 osób

**Dane własne Urzędu Gminy Przyłek*

Na terenie gminy sprzedaż detaliczna artykułów spożywczych, przemysłowych, chemicznych oraz alkoholu prowadzona jest w 18 punktach sprzedaży w tym 1 lokal gastronomiczny.

W 14 punktach prowadzona jest sprzedaż napojów alkoholowych o zawartości alkoholu pow. 18%.

Do większych sklepów na terenie gminy Przyłek zaliczamy market DINO POLSKA w Lipinach oraz sklep „Na Rogu” w Żalazach. Wśród podmiotów gospodarczych znajdują się także 2 stacje paliw: STARMAZ w Lipinach oraz AWDIKO w Zamościu Starym.⁶

Handlem artykułami spożywczymi zajmują się prywatne podmioty gospodarcze oraz Gminna Spółdzielnia "Samopomoc Chłopska" w Przyłęku. Zajmuje się ona również skupem produktów rolnych owoców i warzyw, jak również zaopatruje ludność w pieczywo z własnej piekarni.

W miejscowości Pajaków działa Przetwórnia Owocowo - Warzywna "KROKUS" - przetwarzająca owoce, warzywa i grzyby. Wśród nielicznych podmiotów gospodarczych znajdują się 2 stacje paliw: BP w Zamościu Starym oraz Star-Maz w Lipinach.

W gminie Przyłek w roku 2020 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 265 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 217 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 18 nowych podmiotów, a 14 podmiotów zostało wyrejestrowanych.

Na przestrzeni lat 2009-2020 najwięcej (34) podmiotów zarejestrowano w roku 2019, a najmniej (12) w roku 2009. W tym samym okresie najwięcej (53) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2009 roku, najmniej (10) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2010 roku.

Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Przyłek najwięcej (8) jest stanowiących spółki cywilne.

Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (248) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników. 1,5% (4) podmiotów jako rodzaj działalności deklaruowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklaruowało 41,1% (109) podmiotów, a 57,4% (152) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność.

Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Przyłek najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Budownictwo (32.3%) oraz Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (26.3%).

Tabela 29: Rozkład podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Przyłek w 2020 r. według klas wielkości

Rozkład podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Przyłek w 2020 r. według klas wielkości:	
Mikro-przedsiębiorstwa (0-9 zatrudnionych)	248

⁶ Dane na podstawie Raportu o stanie gminy Przyłek 2020 r.

Małe przedsiębiorstwa (10-49 zatrudnionych)	17
Razem:	265
Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (<250 zatrudnionych)	

źródło: https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Przyłek

Na obszarze Gminy Przyłek nie występuje żadna *specjalna strefa ekonomiczna*, Gmina również nie prowadzi systemu zachęt w postaci zwolnień podatkowych dla inwestorów tworzących nowe miejsca pracy.

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w poszczególnych branżach (dane za 2020 r.)

- Budownictwo 70
- Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle 57
- Przetwórstwo przemysłowe 30
- Transport i gospodarka magazynowa 20
- Pozostała działalność 10
- Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca 5
- Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją 4
- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo 4
- Informacja i komunikacja 4
- Edukacja 3
- Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi 3
- Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją 3
- Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 2.

Gmina Przyłek posiada duży potencjał do rozwoju turystyki, do największych atrakcji turystycznych obszaru należą wspomniane we wcześniejszych rozdziałach walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe. Potencjał ten jednak jest niewykorzystany, jest niewiele podmiotów gospodarki narodowej działających w branży turystycznej i okołoturystycznej, ale pojawiają się pojedyncze gospodarstwa agroturystyczne. Ma to wpływ na trudną sytuację gospodarczą Gminy w sektorze działalności pozarolniczej. Niska aktywność gospodarcza mieszkańców należy do głównych problemów sfery gospodarczej i hamuje proces rozwoju Gminy Przyłek.

Rolnictwo

Przyłek jest gminą typowo rolniczą, dlatego też w strukturze zagospodarowania gruntu dominują użytki rolne, a wśród nich przeważają grunty orne. Użytki rolne zajmują największy procent powierzchni gminy - 82%, w tym grunty orne zajmują 88,8% powierzchni użytków rolnych. Resztę stanowią lasy, łąki i pastwiska. Głównymi uprawami są zboża, warzywa i owoce (szczególnie truskawki, maliny).

Tabela 30.: Struktura użytkowania gruntów

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne				Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
	Razem	Grunty orne	Sady	Łąki i pastwiska		
w ha						
13 089	10 730	9 530	230	970	1520	839
w %						
100%	82,0%	88,9%	2,1%	9,0%	11,6%	6,4%

Źródło: dane uzyskane z Urzędu Gminy w Przyłęku

Powierzchnia gminy wynosi 13 089 ha, w tym użytki rolne stanowią 82 % powierzchni wszystkich gruntów, a lasy i grunty leśne stanowią 11,6 % powierzchni gminy i w większości znajdują się w zarządzie Lasów Państwowych.

Zgodnie z zapisami Ewidencji Gruntów i Budynków na terenie gminy Przyłęk znajdują się m. in. grunty, wskazane w tabelach poniżej.

Tabela 31.: Grunty wg własności i przeznaczenia

Lp.	Własność i przeznaczenie gruntów	Powierzchnia w ha
1.	Lasów Państwowych, Państwowego Gospodarstwa Rolnego, Nadleśnictwa Zwoleń	148,07
2.	Wspólnot gruntowych	9,66
3.	Parafii	23,16
4.	Skarbu Państwa	562,09
5.	Gmina Przyłęk	212,35
6.	pod drogami	281,87
7.	pod wodami	125
8.	pod tereny przemysłowe i mieszkaniowe	31,34

Tabela 32.: Grunty w podziale na klasy:

Lp.	Klasy gruntów	Powierzchnia (w ha)
1.	klasa II	24,24
2.	klasa III	171,93
3.	klasa IIIa	144,80
4.	klasa IIIb	1221,37
5.	klasa IVa	2730,31
6.	klasa IVb	1673,31

7.	klasa V	3434,38
8.	klasa VI	2534,13

Charakterystyczne dla Gminy Przyłęk jest występowanie znacznych powierzchni łąk trwałych i pastwisk, które obejmują 9% udziału powierzchni Gminy oraz zbiorników wodnych. Jest to następstwem występowania na obszarze Gminy terenów podmokłych, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych. Gleby w gminie Przyłęk nie są najwyższej klasy. Najlepsze jakościowo gleby klasy I, II i III stanowią zaledwie 15% gruntów rolnych, klasy IV - 44%, a pozostałe 41% to gleby klas V i VI. Głównymi uprawami są zboża, warzywa i owoce (szczególnie truskawki). Kluczowe znaczenie dla gminy ma również hodowla trzody chlewnej i bydła.

W Gminie Przyłęk rolnictwem trudni się około 1354 indywidualnych gospodarstw rolnych, w tym 7 gospodarstw specjalistycznych, które zajmują się produkcją chmielu i jaj konsumpcyjnych⁷. Najwięcej jest gospodarstw, których powierzchnia wynosi 2–5 ha – stanowią one 51% ogólnej liczby gospodarstw. Na drugim miejscu są gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha – 39%. Najmniejszy procent udziału mają gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 10 ha – 10%.

Tabela 33: Analiza porównawcza gmin powiatu zwoleńskiego pod kątem powierzchni użytków rolnych

GMINA	POWIERZCHNIA (KM2)	LUDNOŚĆ (wg stanu na dzień 31.12.2020)	MIEJSCOWOŚCI
KAZANÓW O FUNKCJI ROLNICZEJ	95 W TYM: UŻYTKI ROLNE 64 KM ² (67%) LAS 19,8 KM ² (20,8%)	4475 48 OSÓB/KM ²	Borów, Dębniak, Dębica, Kazanów, Kopiec, Kowalków, Kowalków - Kolonia, Kroców, Mniejszy, Kroców Większy, Miechów, Miechów-Kolonia, Niedarczów Dolny – Kolonia, Niedarczów Dolny – Wieś, Niedarczów Górny – Kolonia, Niedarczów Górny – Wieś, Ostrownica, Ostrownica - Kolonia, Ostrowka, Osuchów, Ranachów Wieś, Ruda, Wólka Gonciarska, Zakrzówek-Wieś, Zakrzówek – Kolonia.
POLICZNA O FUNKCJI ROLNICZEJ	113 W TYM: UŻYTKI ROLNE 84 KM ² (74%) LAS 16 KM ² (14%)	5419 50 OSÓB/KM ²	Aleksandrówka, Andrzejówka, Annów, Antoniówka, Biały Ług, Bierdzież, Chechły, Kolonia Chechelska, Czarnolas, Czarnolas-Kolonia, Dąbrowa-Las, Florianów, Franków, Gródek, Helenów, Jabłonów, Jadwinów, Kuszów, Łuczynów, Ługowa Wola, Patków, Piątków, Policzna, Stanisławów, Świetlikowa Wola, Teodorów, Wilczowola, Władysławów, Wojciechówka, Wólka Policka, Wygoda, Zawada Nowa, Zawada Stara.
PRZYŁĘK O FUNKCJI ROLNICZEJ	131 W TYM: UŻYTKI ROLNE 95 KM ² (72,5%) LAS 20 KM ² (15,2%)	6082 48 OSÓB/KM ²	Andrzejów, Babin, Baryczka, Grabów Nad Wisłą, Helenów, Ignaców, Kulczyn, Krzywdą, Lipiny, Lucimia, Łagów, Łaguszków, Ławeczko Nowe, Ławeczko Stare, Mierziączka, Mszadla Dolna, Mszadla Nowa, Mszadla Stara, Okrężnica, Pająków, Przyłęk, Ruda, Rudki, Stefanów, Szlachecki Las, Wysocin, Wólka Łagowska, Wólka Zamojska, Załazy, Zamość

⁷Strategia Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego na lata 2016-2022, str. 70

			Nowy, Zamość Stary.
Tczów O FUNKCJI ROLNICZEJ	72 W TYM: UŻYTKI ROLNE 60 KM ² (83,3%) LASY 6 KM ² (8,3%)	4874 68 OSÓB/KM ²	Bartodzieje, Borki, Brzezinki Nowe, Brzezinki Stare, Janów, Józefów, Julianów, Kazimierzów, Lucin, Podzakrzówek, Rawica, Rawica Nowa, Rawica-Kolonia, Rawica-Józefatka, Tczów, Tynica, Wincentów, Wilczy Ług
G. M. ZWOLEŃ O FUNKCJI OŚRODKA MIEJSKIEGO ŚWIADCZĄCEGO USŁUGI PUBLICZNE NA SZCZEBŁU POWIATOWYM	162 W TYM: UŻYTKI ROLNE 103 KM ² (64%) LASY 43 KM ² (26,5%)	15025 94 OSOBY/KM ²	Atalin, Barycz Stara, Barycz Nowa, Barycz - Kolonia, Filipinów, Helenówka, Jasieniec – Kolonia, Zastocze, Jasieniec Solecki, Jedlanka, Karczówka, Józefów, Karolin, Wacławów, Koszary, Motorzyny-Leśniczówka, Linów, Miodne-Gajówka, Miodne-Leśniczówka, Linów-Leśniczówka, Ługi, Celestynów, Męciszów, Mieczysławów, Helenów, Michalin, Szczęście, Mostki, Palki, Ostrowy, Niwki, Osiny, Kopaniny, Sosnowice, Melanów, Paciorkowa Wola Nowa, Paciorkowa Wola Stara, Podzagajnik, Strykowice Błotne, Strykowice Góme, Strykowice Podleśne, Cyganówka, Sycyna - Kolonia, Sycyna Południowa, Sycyna Północna, Drozdów, Sydół, Wólka Szeleżna Bożenczyzna, Zielonka Nowa, Zielonka Stara
POWIAT ZWOLEŃSKI	ŁĄCZNA POWIERZCHNIA: 573 KM² W TYM: UŻYTKI ROLNE – 407 KM² (71%) LASY – 103 KM² (18%)	ŁĄCZNIE: 35875 64 OSOBY/KM²	

Korzystne warunki przyrodniczo-rolnicze Gminy Przyłęk znacząco wpływają na strukturę dochodów ludności, zgodnie, z którą ponad 97% gospodarstw rolnictwo stanowiło główne źródło utrzymania. Rolniczy charakter Gminy powinien determinować rozbudowę zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego oraz podmiotów zajmujących się obsługą rolnictwa w Gminie.

Bezrobocie i rynek pracy

Bezrobocie stanowi jeden z najpoważniejszych problemów społecznych w Gminie Przyłęk. Dezaktywacja zawodowa mieszkańców Gminy ma wpływ na poziom ubóstwa, a także generuje występowanie negatywnych zjawisk rodzinnych i społecznych. W 2020 roku bezrobocie wzrosło na terenie Gminy Przyłęk o około 20% w stosunku do roku ubiegłego. Poziom bezrobocia w gminie Przyłęk w latach 2016 – 2020 przedstawiał się następująco⁸:

Tabela 34: Bezrobotni z prawem i bez prawa do zasiłku w latach 2016-2020

Rok	Bezrobotni ogółem	Bezrobotni z prawem do zasiłku	Bezrobotni bez prawa do zasiłku	Liczba kobiet bezrobotnych	Liczba kobiet z prawem do zasiłku	Stopa bezrobocia w % aktywnych
-----	-------------------	--------------------------------	---------------------------------	----------------------------	-----------------------------------	--------------------------------

⁸ Dane na podstawie Raportu o stanie Gminy Przyłęk 2020

						zawodowo
2016	297	41	256	139	17	15,2
2017	241	39	202	100	8	11,9
2018	217	27	190	105	13	10,4
2019	167	23	144	101	13	9,8
2020	221	40	181	104	21	11,8

W oparciu sprawozdanie Powiatowego Urzędu Pracy w Zwoleń pt. „Sytuacja na powiatowym rynku pracy wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 roku”, liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie zwoleńskim wynosiła 1770 osób, w tym 856 kobiet

Stopa bezrobocia w powiecie zwoleńskim, wg stanu na 30 listopada 2020 r., wynosiła 11,3 i była wyższa od wartości dla województwa mazowieckiego – 5,1 i Polski – 6,1.

Tabela 35.: Wybrane dane statystyczne dot. gmin powiatu zwoleńskiego wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 r.

Lp.	Gmina	Liczba bezrobotnych		Bezrobotni z prawem do zasiłku	
		Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
1	Gmina Zwoleń (bez miasta)	375	188	62	34
2	Miasto Zwoleń	416	190	74	32
3	Kazanów	236	110	41	23
4	Policzna	276	142	43	21
5	Przyłęk	221	104	40	21
6	Tczów	246	122	46	26
	Razem	1 770	856	306	157

Źródło: „Sytuacja na powiatowym rynku pracy wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 roku”, Powiatowy Urząd Pracy w Zwoleń.

W Gminie Przyłęk na koniec grudnia 2020 r. było 221 zarejestrowanych osób bezrobotnych, wśród nich 104 stanowiły kobiety. Jedynie 40 osób bezrobotnych to osoby uprawnione do zasiłku.

Bezrobocie rejestrowane bywa definiowane w różny sposób. Najczęściej definiuje się stopę bezrobocia rejestrowanego jako stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności aktywnej ekonomicznie (zasobu siły roboczej danej populacji). Gmina Przyłęk jako jednostka typowo rolnicza zmagająca się z problemem

ukrytego bezrobocia (tzw. agrarnego). Jest to sytuacja, w której osoba pozostaje bez jakiegokolwiek zatrudnienia, jest gotowa do podjęcia pracy, ale z różnych powodów nie rejestruje się w urzędzie jako bezrobotny lub nie szuka pracy gdyż na podstawie wcześniejszych doświadczeń jest przekonana, że jej nie znajdzie.

Bezrobociem ukrytym nazywamy również zjawisko braku odpowiedniej pracy dla osób wykształconych, które mają nieraz jedynie wybór pomiędzy byciem bezrobotnym lub wykonywaniem pracy nieodpowiedniej do poziomu wykształcenia i specjalności.

Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w 2020 roku w gminie Przyłęk na 1000 mieszkańców pracuje 78 osób. 57,1% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 42,9% mężczyźni. Niska wartość liczby pracujących wynika z rolniczego charakteru gminy, a praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych jest głównym źródłem utrzymania mieszkańców gminy.

W 2020 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Przyłęk wynosiło 4 508,69 PLN, co odpowiada 81.60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Przyłęk 322 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 69 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -253. 61,8% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Przyłęk pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 11,0% w przemyśle i budownictwie, a 9,4% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,7% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Infrastruktura transportowa i komunikacyjna

Infrastruktura drogowa w gminie Przyłęk na dzień 1 stycznia 2020 roku to 149 km dróg. Na dzień 31 grudnia 2020 roku długość dróg się nie zmieniła.

Przez teren gminy przebiega tylko jedna droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią) na długości 7,3 km. Ma ona bardzo duże znaczenie dla gminy, gdyż łączy ona gminę z zewnętrznym układem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym.

Sieć komunikacyjną Gminy uzupełniają 13 dróg powiatowych o łącznej długości 65,199 km, oraz 35 dróg gminnych o łącznej długości 117,154 km. Układ ten wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych.

Długość dróg według rodzaju nawierzchni:

1) Drogi gminne (L) - łącznie długość 115 km w tym:

- ▮ drogi o nawierzchni asfaltowej 93 km
- ▮ drogi tłuczniowe 4 km
- ▮ drogi gruntowe o nawierzchni wzmocnionej żwirem, żużlem 5 km
- ▮ drogi gruntowe 13 km.

2) Drogi dojazdowe do pól (D) - łączna długość to ok. 34 km w tym:

- ▮ drogi o nawierzchni asfaltowej ok. 7 km
- ▮ drogi gruntowe ok. 27 km.

Pod względem komunikacyjnym, Gmina jest dobrze rozwinięta. Sieć dróg na terenie gminy jest wystarczająca, jednakże ich stan techniczny nie jest najlepszy.

Tabela 36. Wykaz dróg powiatowych przebiegających przez gminę Przyłęk

Numer drogi (stary)	Numer drogi	Nazwa drogi	Długość dróg (km)
34-565	4522W	Załady - Zamość	1,895
34-538	4505W	Policzna - Chechły – do drogi nr 12	1,106
34-564	4521W	Szczęście-Babin	3,797
34-566	4523W	Polesie - Wólka Łagowska	2,444
34-567	4524W	Pająków - Ławeczko Stare gr. w. (Janowiec)	8,120
34-569	4526W	Łagów - Przyłęk	7,063
34-570	4527W	Nowa Zielonka - Łaguszów	9,519
34-571	4528W	Zwoleń – Baryczka - gr. w. (Janowiec)	13,733
34-572	4529W	Jasieniec Solecki - Mierziączka	1,475
34-573	4530W	Babin - Stara Tymienica	3,400
34-574	4531W	Lipiny – Lucimia	7,847
34-578	1937W	Chotcza Góra – Lucimia - pow. (gm. Janowiec)	4,800
Razem:			65,199

Źródło: dane z Powiatowego Zarządu Dróg w Zwoleniu

Tabela 37: Wykaz dróg gminnych

Nr drogi	Nazwa drogi	łączna dłu-gość w km	dł. utwar-dzona w km
G301W	Załady – granica gminy	1,381	0,685
G302W	Łagów - Karczonki	2,027	2,070
G303W	Grabów - Mierziączka	1,770	1,770
G304W	Krzywdą – granica gminy	2,934	1,378
G305W	Łaguszów – granica gminy	2,747	2,747
G306W	Szlachecki Las - Andrzejów	2,035	0
G307W	Baryczka – Ławeczko Stare – Helenów – granica gminy	7,285	2,880
G308W	Wysocin - Ruda	3,455	2,435
G309W	Wólka Zamojska – Okrężnica – Ruda	7,234	6,734
G310W	Łaguszów – Mszadla Nowa – Andrzejów – Borowiec	11,950	6,037
G311W	Mszadla Stara – Mszadla Dolna	4,917	4,917

G312W	Przyłęk – Kulczyn	2,198	0
G313W	droga przez Przyłęk	2,439	2,010
G314W	Wólka Zamojska – Kulczyn	2,394	0,596
G315W	Przyłęk – Przyłęk	1,983	1,983
G316W	Przyłęk – Przyłęk Kolonia	2,040	1,500
G317W	Mszadla Nowa – Rudki	4,613	0,800
G318W	Łagów – Żałazy	4,659	4,659
G319W	Mszadla Dolna – Mszadla Nowa – Wólka Przyłęcka	3,618	0,400
G320W	Przyłęk – Lipiny	0,529	0
G321W	Babin – Kolonia Babin	5,261	5,060
G322W	Ignaców – Ławeczko Stare (droga powiatowa)	2,814	1,150
G323W	Grabów Nowy – Celestynów	1,536	1,536
G324W	od drogi nr 12 – Zamość Stary	1,588	1,588
G325W	Andrzejów – granica gminy	1,773	0
G326W	droga przez Lucimię	2,919	2,919
G327W	Zamość Stary - Stefanów	3,650	2,750
G328W	Wólka Zamojska - Mszadla Dolna – granica gminy	9,877	2,005
G329W	Szlachecki Las – Rudki	5,926	5,020
G330W	Lucimia – granica gminy	1,612	1,612
G331W	Ignaców – Ławeczko Nowe	4,317	4,317
G332W	od drogi P4531W - Borowiec	1,619	1,619
G333W	Mszadla Nowa - Kulczyn	0,968	0
G334W	Andrzejów - Pomysłów	1,131	0
Razem		117,154	73,177

Źródło: dane z UG w Przyłęku

Na obszarze Gminy, nie funkcjonuje komunikacja kolejowa, niemniej jednak posiada połączenia busy/autobusowe ze Zwoleń, a stamtąd z Lublinem, Warszawą, Radomiem, Katowicami, Łodzią, Lipskiem, Kozienicami, Puławami, Wrocławiem, Opolem, Kielcami i Ostrowcem Świętokrzyskim. Obsługiwane są one przez PKS i firmy prywatne.

Najbliższym lotniskiem jest Port Lotniczy Lublin-Świdnik oddalony o ok. 95 km. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia z Warszawą, Oslo, Dublinem, Londynem, Eindhoven, Antwerpią, Kijowem, Tel Awiem. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 173 km. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się również Port Lotniczy Warszawa-Radom im. Bohaterów Radomskiego Czerwca 1976 roku w Radomiu, ale od października 2017 nie odbywają się tam loty rozkładowe, a od stycznia 2019 w związku z przebudową lotnisko zostało zamknięte dla samolotów cywilnych. Zakończenie przebudowy lotniska jest zaplanowane na 2022 rok.

Biorąc pod uwagę rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej, zgodnie z trendami ogólnokrajowymi, dynamicznie rozwija się transport indywidualny. Rozproszenie osadnictwa utrudnia dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej. Czas podróży z miejsca zamieszkania do szkoły, ośrodka zdrowia czy urzędu zwiększa się, wzrastają też koszty podróży. Efektem są m.in. problemy związane z dowozem dzieci do szkół. Dłuższe odcinki dróg wymagają większych nakładów na remonty i utrzymanie. Budowa i

eksploatacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i energetycznej przy małym zagęszczeniu odbiorców jest znacznie kosztowniejsza ze względu na wydłużenie niezbędnych odcinków sieci. Wyjątkowo istotną informacją rzutującą na planowanie wszelkiego rodzaju inwestycji infrastrukturalnych (tak z zakresu infrastruktury technicznej jak i społecznej) jest fakt, iż populacja zdecydowanej większości miejscowości leżących na terenie gminy nie przekracza 300 osób. Dominującą jednostką osadniczą jest miejscowość Przyłek, którą zamieszkują 507 osoby. Spośród pozostałych miejscowości gminnych pierwszą, co do liczby ludności jest Łagów, liczący 516 mieszkańców, następnie: Grabów nad Wisłą (470), Lucimia (311), Babin (353), Rudki (266), Załazy (259). Razem gminę Przyłek na 31 grudnia 2020 r. zamieszkiwało 6097. osób.

Wzrost liczby samochodów indywidualnych, nie wpływa to negatywnie na poziom bezpieczeństwa na drogach powiatu. Według danych z 2020 roku w wyniku 5 wypadków drogowych w gminie Przyłek odnotowano 0 ofiar śmiertelnych oraz 8 osób rannych. Oznacza to, że na 100 tys. ludności przypadło 82,2 wypadków (znacznie więcej od wartości dla województwa mazowieckiego oraz znacznie więcej od wartości dla całej Polski) oraz 0,0 ofiar śmiertelnych (znacznie mniej od wartości dla województwa i znacznie mniej od wartości dla kraju). W 2020 roku w gminie Przyłek znajdowało się 0 km ścieżek rowerowych, 0,0 km bus-pasów i 0 parkingów w systemie Parkuj i Jedź (Park & Ride). Zarejestrowano 0 wypisów z licencji na przewóz osób taksówkami oraz 0 licencji na taksówki.

W wielu miejscowościach Gminy Przyłek brakuje chodników oraz innych elementów infrastruktury drogowej m.in. zatok przystankowych, wyznaczonych przejść dla pieszych, niezbędnego oznakowania poziomego i pionowego - ma to duży wpływ na poziom bezpieczeństwa społeczności lokalnej.

Gospodarka wodno-ściekowa i infrastruktura gazowa

Stan infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej istotnie wpływa na jakość życia mieszkańców Gminy. Wyposażenie w podstawową infrastrukturę techniczną zwiększa również atrakcyjność osiedleńczą dla potencjalnych mieszkańców oraz inwestorów.

Infrastruktura wodociągowa

Na terenie gminy Przyłek funkcjonują 2 wodociągi publiczne oparte na wodzie podziemnej ujmowanej ze studni wierconych. Właścicielem wodociągów jest Gmina Przyłek.

Długość zbiorczej sieci wodociągowej tak na początku jak i na koniec roku 2020 wynosiła 154,54 km w tym:

- ze stacji wodociągowej w Lipinach 70,83 km
- ze stacji wodociągowej w Załazach 83,71 km

Łączna liczba przyłączy wodociągowych to 1926 sztuk.

W gminie ok. 50 osób nie ma dostępu do sieci wodociągowej, tj. niespełna 1% mieszkańców. Można przyjąć, że gmina zakończyła proces wodociągowania w 100% zaspakajając potrzeby mieszkańców w dostęp do wody z sieci wodociągowej.

Tabela 38. Sieć wodociągowa na terenie gminy Przyłek

Lp.	Miejscowości	Długość sieci w mb	Ilość przyłączy
1.	Lucimia	6 200	83
2.	Baryczka	4 856	44
3.	Załazy	2 200	63
4.	Łagów	9 500	102
5.	Rudki	10 245	95
6.	Szlachecki Las	1 460	29

7.	Wólka Łagowska	6 100	27
8.	Pająków	3 100	37
9.	Łaguszów	6 700	49
10.	Mszadla Stara	11 400	81
11.	Mszadla Dolna	5 400	46
12.	Mszadla Nowa	3 900	42
13.	Kulczyn	1 900	16
14.	Przyłek	11 100	102
15.	Lipiny	2 400	45
16.	Krzywda	4 700	35
17.	Andrzejów	5 898	53
18.	Grabów	6 700	59
19.	Zamość Stary	6 200	40
20.	Zamość Nowy	3 100	23
21.	Wólka Zamojska	1 600	17
22.	Okrężnica	6 900	66
23.	Babin	8 800	88
24.	Stefanów	2 800	48
25.	Mierzącza	3 300	46
26.	Wysocin	3 700	28
27.	Ruda	800	12
28.	Ławeczko Nowe	1 919	22
29.	Ławeczko Stare	7 831	46
30.	Ignaców	2 757	18
31.	Helenów	1 324	20
Razem		154 790	1 482

Źródło: dane z Urzędu Gminy w Przyłęku

Gmina zaopatrywana jest w wodę z następujących ujęć wody:

- w Załazach o wydajności 2850 m³/dobę, wybudowane w 1997 roku, zaopatrujące miejscowości: Grabów, Zamość Stary, Zamość Nowy, Wólka Zamojska, Załazy, Łagów, Wólka Łagowska, Pająków, Łaguszów, Mszadla Stara, Mszadla Dolna, Mszadla Nowa, Kulczyn, Ignaców, Helenów, Ławeczko Nowe, Ławeczko Stare,
- w Lipinach o wydajności 884 m³/dobę, wybudowane w 2001 roku, zaopatrujące miejscowości: Przyłek, Lipiny, Krzywda, Andrzejów, Okrężnica, Babin, Ruda, Wysocin, Stefanów, Mierzącza, Szlachecki Las, Rudki, Baryczka, Lucimia.

W 2020 r. w wodzie dostarczanej z wodociągu Lipiny oraz Załazy nie stwierdzono przekroczeń badanych wskaźników. Jakość wody przeznaczonej do spożycia z gminnych wodociągów jest na bieżąco kontrolowana przez inspektorów Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej w Zwoleniu czy spełnia wymagania sanitarne.

Mieszkańcy Gminy Przyłek są zaopatrywani w wodę bezpieczną dla zdrowia ludzkiego, wolną od mikroorganizmów chorobotwórczych i pasożytów w liczbie stanowiącej potencjalne zagrożenie dla zdrowia ludzkiego oraz substancji chemicznych w ilościach zagrażających zdrowiu.

Na terenie gminy nie funkcjonują zbiorowe, komunalne systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowo-gospodarczych.

Szacuje się, że na terenie gminy istnieje około 1080 zbiorników bezodpływowych, które systematycznie, w ramach potrzeb należy opróżniać. Zbiorniki te w większości nie spełniają norm zbiorników bezodpływowych, a ich usytuowanie nie jest zgodne z obowiązującymi przepisami prawa budowlanego. Dlatego też istnieje pilna potrzeba rozwiązania tej sytuacji poprzez budowę sieci kanalizacyjnej, budowę oczyszczalni ścieków, budowę

przysagrodowych oczyszczalni ścieków. W wielu miejscach gminy Przyłek istnieje rozproszona zabudowa. W miejscowościach tych proponuje się zastosowanie przydomowych oczyszczalni ścieków. Pomimo niewielkich ilości ścieków odprowadzanych z pojedynczych domów, nieoczyszczenie ich powoduje bardzo poważne zagrożenie zarówno dla wód powierzchniowych i podziemnych oraz dla gleby. Ścieki z pojedynczych gospodarstw wymagają takiego samego oczyszczenia, jak ścieki pochodzące z większych skupisk ludności. Pełna realizacja przedstawionego programu inwestycyjnego pozwoli na poprawę usług komunalnych (związanych z dostarczaniem wody, odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków) świadczonych mieszkańcom gminy Przyłek, zapewni poprawę stanu środowiska naturalnego i umożliwi dalszy rozwój gminy.

Sieć ciepłownicza

Na terenie Gminy Przyłek i na terenie powiatu zwoleńskiego brak jest sieci centralnej. Każdy budynek czy zakład produkcyjny posiada swoje źródło ciepła. Brak większych lokalnych kotłowni jest powodem tego, że sytuacja ciepłownicza jest dość trudna i pochłania znaczne kwoty budżetu poszczególnych gmin. Na terenie powiatu funkcjonuje szereg małych kotłowni lokalnych, opalanych różnymi materiałami, jak: węgiel, koks, gaz. Kotłownie lokalne znajdują się przeważnie w obiektach użyteczności publicznej tj. szkoły, ośrodki zdrowia, banki, urzędy gmin, obiekty kultury itp.

Sieć gazowa

Gmina Przyłek nie posiada sieci gazowej. Mieszkańcy gminy zaopatrują się w gaz propan – butan, głównie z butli 11kg. Dostawcami gazu są indywidualne podmioty. Gaz sprzedawany jest w punktach sprzedaży gazu usytuowanych na terenie gminy.

Analizując stopień gazyfikacji w powiecie zwoleńskim obserwujemy bardzo powolne tempo jej rozwoju. Rozdzielcza sieć gazowa w powiecie liczy 44,6 km, z czego w gminie i mieście Zwoleń 22,4 km, w gminie Policzna 21,9 km, a w gminie Kazanów 0,2 km.

Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami to szereg procesów związanych ze zbieraniem, przetwarzaniem, nadzorem nad tego typu działaniami, jak również późniejsze postępowanie z miejscami unieszkodliwiania odpadów oraz działania wykonywane w charakterze sprzedawcy odpadów lub pośrednika w obrocie odpadami. Gospodarka odpadami jest jednym z najpoważniejszych problemów dotyczących współczesnej cywilizacji. Proces gospodarowania odpadami dzieli się na etapy - w tym: gromadzenie, transport, unieszkodliwianie, recykling i monitorowanie odpadów powstających w wyniku działalności człowieka i innych działań.

Ze względu na miejsce powstawania odpady dzielą się na odpady przemysłowe i komunalne. System gospodarowania odpadami komunalnymi obejmuje wszystkich właścicieli nieruchomości na terenie gminy. Gmina Przyłek nadzoruje gospodarowanie odpadami komunalnymi, w tym realizację zadań powierzonych podmiotom odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości, ustanawiają selektywne zbieranie odpadów komunalnych obejmujące następujące frakcje odpadów: papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło i opakowania wielomateriałowe oraz odpady komunalne ulegające biodegradacji. Organizuje zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych, zapewniając osiągnięcie odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania.

Tabela 39: Informacja o zebranych odpadach z obszaru Gminy Przyłek w 2020 r.

Rodzaj odpadów	Masa odebranych odpadów komunalnych (Mg)
Zużle, popioły paleniskowe i pyły z kotłów (z wyłączeniem pyłów z kotłów wymienionych w 10 01 04)	15,800
Opakowania z papieru i tektury	3,380
Opakowania z tworzyw sztucznych	17,300
Zmieszane odpady opakowaniowe	12,100
Opakowania ze szkła	89,740
Zużyte opony	7,140
Papier i tektura	7,680
Szkło	65,720
Urządzenia zawierające freony	1,515
Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	1,680
Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23 i 20 01 35	2,262
Tworzywa sztuczne	69,560
Odpady ulegające biodegradacji	0,560
Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	345,000
Odpady wielkogabarytowe	15,620
Łączna masa zebranych odpadów komunalnych w tonach (Mg)	654,560

Źródło: Raport o stanie gminy Przyłęk za 2020 rok

Na terenie Gminy Przyłęk w Lipinach znajduje się Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), który w 2020 roku zarządzany był przez firmę odbierającą odpady komunalne z terenu gminy Przyłęk.

Za odbiór odpadów komunalnych z terenu gminy w 2020 roku gmina wydatkowała – 935 838,00 zł.

Do budżetu gminy od mieszkańców z tego tytułu wpłynęło – 785 674,24 zł.

Infrastruktura telekomunikacyjna

Gmina Przyłęk posiada dostęp zarówno do sieci telefonii stacjonarnej, jak i komórkowej. Sieć Internet dostępna jest także w wersji stacjonarnej oraz mobilnej. Zgodnie z danymi UKE najwyższą gęstością infrastruktury liniowej (powyżej 1,50 km/km²) wyróżniają się województwa: wielkopolskie, śląskie, mazowieckie, małopolskie, łódzkie. Dostępność mieszkańców do infrastruktury telekomunikacyjnej w Gminie Przyłęk w ostatnich latach systematycznie się poprawia. Dzieje się tak za sprawą coraz szerszego dostępu do usług telefonii komórkowej oraz rozwoju lokalnych operatorów telekomunikacyjnych świadczących m.in. usługi dostępu do sieci Internet dla mieszkańców Gminy.

Praktycznie cały obszar Gminy objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w kraju operatorów sieci komórkowej tj. firm: Orange Polska S.A., T-Mobile Polska S.A., P4 Sp. z o.o. oraz Polkomtel. Firmy te jednakże oferują na terenie gminy głównie zasięg w technologii 2G i 3G. W przypadku chęci korzystania z dostępu do sieci Internet w wymienionych technologiach należy liczyć się z niewielkimi prędkościami (2G do 236kb/s a 3G w zależności od urządzenia użytkownika 3, 6, 7,2, 14,4 Mb/s) oraz stosunkowo wysokimi kosztami transferu danych. Internet mobilny w technologii LTE swym zasięgiem nie dociera do wszystkich rejonów Gminy. W zależności od operatora pokrycie zasięgiem sygnału w technologii LTE skupione jest wokół większych aglomeracji miejskich. Należy pamiętać, że informacje o zasięgu sieci w poszczególnych technologiach (w tym

przypadku LTE) prezentowane na stronach operatorów są pogładowe, zatem możliwość faktycznego skorzystania z technologii LTE może być nieosiągalna dla mieszkańców tych gmin.

Węzły, styki i zakończenia sieci:

Na terenie Gminy Przyłęk istnieją w chwili obecnej:

- zakończenia sieci światłowodowych
- węzły telekomunikacyjne
- dostępne węzły telekomunikacyjne
- sieci kablowe i terminale radiowe
- optyczne punkty styku sieci

Te elementy infrastruktury sieciowej umożliwiają podmiotom telekomunikacyjnym świadczenie przez nich usług.

2.6. Potencjał instytucjonalny i sytuacja finansowa Gminy Przyłęk

Istotnym czynnikiem służącym rozwojowi jednostek samorządu terytorialnego jest sprawna i efektywna administracja samorządowa, inicjująca i wspierająca działania na rzecz rozwoju swoich obszarów. Potencjał instytucjonalny Gminy rozumiany jest jako odpowiednie struktury organizacyjne, właściwe procedury działania, mechanizmy zapewniające udział społeczności lokalnej w zarządzaniu sprawami publicznymi oraz kompetentni i sprawni pracownicy administracji.

Poniżej przedstawiono charakterystykę obecnego stanu funkcjonowania lokalnej administracji potwierdzającą zdolność instytucjonalną Gminy Przyłęk do realizacji przedmiotowej Strategii.

Struktura organizacyjna Urzędu Gminy

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym Urzędu Gminy Przyłęk, nadanym Zarządzeniem Nr 133A/2020 Wójta Gminy Przyłęk z dnia 19 października 2020r. urząd wykonuje zadania własne Gminy, zadania zlecone, zadania wykonawcze na podstawie porozumienia z organami administracji rządowej (zadania powierzone), zadania publiczne powierzone Gminie w drodze porozumienia międzygminnego, zadania publiczne powierzone Gminie w drodze porozumienia komunalnego zawartego z powiatem, które nie zostały powierzone gminnym jednostkom organizacyjnym, związkom komunalnym lub przekazane innym podmiotom na podstawie umów.

Urząd Gminy Przyłęk działa w oparciu o przepisy:

- ustawy o samorządzie gminnym,
- ustawy o podziale zadań i kompetencji, określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw,
- ustawy o pracownikach samorządowych,
- ustawy o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej - w związku z reformą ustrojową państwa,
- Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej dla organów gminy i związków międzygminnych,
- Statutu Gminy Przyłęk, zwanego dalej statutem,
- Regulamin Organizacyjny Urzędu Gminy Przyłęk,
- innych przepisów prawa regulujących zadania i kompetencje organów Gminy.

Zdolność instytucjonalna

Podstawą gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego jest budżet i Wieloletnia Prognoza Finansowa, uchwalane corocznie przez Radę Gminy i opiniowane przez Regionalną Izbę Obrachunkową.

Uchwałą Rady Gminy w Przyłęku Nr 107/XIX/19 z dnia 30 grudnia 2019 roku został uchwalony budżet Gminy Przyłek na rok 2020 w wysokości:

1. dochody 32 278 226,00 zł, w tym:

- bieżące: 28 472 296,00 złotych
- majątkowe: 3 805 930,00 złotych

2. wydatki 32 246 766,00 zł w tym:

- bieżące: 27 391 227,00 złotych
- majątkowe: 4 855 539,00 zł.

Ustalono nadwyżkę budżetową w wysokości 31 460,00 złotych z przeznaczeniem na częściową planowaną spłatę rat kredytu i pożyczki oraz przychody budżetu gminy w wysokości 213 540,00 zł.

W toku wykonywania budżetu w ciągu okresu sprawozdawczego zarówno plan dochodów, wydatków, przychodów, jak również wynik budżetu uległy zmianie.

Zmiany w planie budżetu wprowadzono 14 uchwałami Rady Gminy i 46 zarządzeniami Wójta Gminy.

Po uwzględnieniu zmian planowany budżet Gminy na dzień 31 grudnia 2020 roku kształtował się na poziomie:

- plan dochodów 33 398 231,68 złotych
- plan wydatków 34 891 522,68 złotych
- deficyt 1 493 291,00 złotych
- przychody 1 738 291,00 złotych
- rozchody 24 500,00 złotych.

Dochody Gminy Przyłek w 2020 roku zostały zrealizowane w kwocie 34 824 782,68zł

co stanowi 104,27% planu (33 398 231,68 zł) w tym:

- dochody bieżące – 31 624 810,40 zł, tj. 99,28 % na plan 31 854 710,68 zł
- dochody majątkowe – 3 199 972,28 zł, tj. 207,32% na plan 1 543 521,00 zł.

Tabela 40.: Realizacja dochodów Gminy Przyłek według poszczególnych źródeł:

Źródła dochodów	Plan w zł	Wykonanie w zł	% wykonania
dochody własne	7 353 886,00	7 234 699,53	98,38
dotacje	13 857 337,68	15 403 075,15	111,15
subwencje	12 187 008,00	12 187 008,00	100,00
OGÓŁEM	33 398 231,68	34 824 782,68	104,27

Źródło: Raport o stanie gminy Przyłek za 2020 rok

Największa część dochodów zrealizowanych w roku 2020, tj. 15 403 075,15 zł (44,23%) pochodzi z dotacji celowej z budżetu państwa i dotacji z udziałem środków unijnych.

Kolejną znaczną pozycję w strukturze dochodów – 12 187 008,00 zł zajmuje subwencja ogólna (35,00%).

Najmniejszy udział w strukturze dochodów stanowią dochody własne, które obejmują łącznie kwotę 7 234 699,53 zł (20,77%).

W stosunku do roku 2019 dochody budżetu Gminy wzrosły o około 4,48% z kwoty 33 331 164,42 zł do kwoty 34 824 782,68 zł.

Wśród dochodów bieżących wykonanych w roku 2020 największą pozycję stanowiły dochody z tytułu subwencji ogólnej – 12 187 008,00 zł, następnie dotacje celowe – 12 203 102,87 zł i kolejna grupa to dochody własne – 7 234 699,53 zł.

Zrealizowane dochody majątkowe stanowią kwotę 3 199 972,28 zł na dofinansowanie realizacji zadań inwestycyjnych.

Wydatki wykonano w wysokości 30 207 757,61 zł na poziomie 86,58% planu rocznego, w tym :

- wydatki bieżące – 27 644 155,91 zł
- wydatki majątkowe - 2 563 601,70 zł.

W strukturze wydatków największą pozycję stanowią wydatki poniesione na rodzinę na poziomie około 38,88 % wydatków ogółem i na oświatę i wychowanie około 31,14 %.

Wydatki ogółem budżetu - 30 207 757,61 zł, w tym:

- wydatki bieżące – 27 644 155,91zł
- wydatki majątkowe - 2 563 601,70 zł

Jak wynika z powyższego 91,51% budżetu stanowią wydatki bieżące.

Wydatki bieżące przeznaczono na:

- wynagrodzenia i składki od nich naliczane – 10 392 910,01 zł,
- dotacje na zadania bieżące – 448 305,60 zł,
- obsługa długu – 17 384,24 zł,
- wydatki na programy finansowane z udziałem środków unijnych – 131 776,91 zł,
- pozostałe wydatki – 16 653 779,15 zł.

Wydatki majątkowe w 2020 roku zrealizowano w kwocie 2 563 601,70 zł, co stanowi 75,48% planu. Wydatki majątkowe stanowiły 8,49 % wykonanych wydatków ogółem.

Wydatki inwestycyjne w 2020 roku:

1) Opracowanie dokumentacji na doprowadzenie wody na plac wiejski w miejscowości Rudki - 1 000,00 zł.
Zadanie realizowane przy udziale funduszu sołeckiego.

2) W drogach gminnych odnotowuje się wykonanie zadań inwestycyjnych na kwotę 418 035,32 zł :

Budowa drogi dojazdowej na działkach 237/4 obręb Kulczyn i 120/1 obręb Mszadla Nowa – opracowanie dokumentacji technicznej – 24 756,82 zł,

- Przebudowa drogi gminnej działka nr 244/2 obręb Andrzejów – opracowanie dokumentacji – 18 157,50 zł
- Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Babin – 366 254,15 zł (dofinansowanie FOGR -75 000,00 zł),
- Wykup gruntu pod drogę gminną Mierziączka-Grabów nad Wisłą – 8 866,85 zł.

3) Inwestycje w dziedzinie gospodarki mieszkaniowej wykonano na kwotę 109 525,04 zł :

- Modernizacja zewnętrzna budynku w miejscowości Lucimia – 33 567,41 zł (Fundusz sołecki - 22 438,00 zł, MIAS - 10 000,00 zł, środki własne - 1 129,41 zł),
- Zagospodarowanie terenu w sołectwie Andrzejów – 14 034,76 zł (Fundusz sołecki – 7 017,76 zł, MIAS – 7 017,00 zł),
- Zagospodarowanie terenu dla mieszkańców sołectw Zamość Nowy i Wólka Zamojska – 26 905,88 zł (Fundusz sołecki – 20 905,88 zł, MIAS – 6 000,00 zł),
- Zagospodarowanie terenu w sołectwie Lipiny – 15 556,99 zł (Fundusz sołecki – 7 780,90 zł, MIAS – 7 778,49 zł),
- Utwardzenie placu przed świetlicą wiejską w miejscowości Mierzyczka – 17 000,00 zł (Fundusz sołecki),
- Budowa placu zabaw przy budynku OSP w Łagowie – opracowanie dokumentacji projektowej – 2 460,00 zł.

4) W oświadczeniu odnotowuje się wykonanie zadań inwestycyjnych na kwotę 365 114,64 zł :

- Budowa sali gimnastycznej z zapleczem przy Publicznej Szkole Podstawowej w Łaguszowie – opracowanie dokumentacji projektowej – 85 239,19 zł,
- Doposażenie placów zabaw dla dzieci przy Publicznej Szkole Podstawowej i Bibliotece Publicznej w Grabowie nad Wisłą – 25 170,20 zł (wydatkowane z Funduszu sołeckiego),
- Zakup i montaż monitoringu zasilanego fotowoltaicznie boiska i terenu szkolnego przy Publicznej Szkole Podstawowej w Łaguszowie – 18 081,00 zł (wydatkowane z Funduszu sołeckiego),
- Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania istniejącego budynku po Publicznej Szkole Podstawowej na budynek klubu dziecięcego i przedszkola publicznego w miejscowości Mszadla Stara – 236 624,25 zł (dotacja z MUW).

5) W dziale Rodzina:

- „Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania istniejącego budynku po publicznej szkole podstawowej na budynek klubu dziecięcego i przedszkola publicznego w miejscowości Mszadla Stara„ i „Zakup i montaż wyposażenia do klubu dziecięcego w miejscowości Mszadla Stara” wykonano na kwotę 1 128 205,22 zł (dotacja z MUW).

6) Inwestycje w zakresie gospodarki komunalnej i ochrona środowiska zrealizowane na kwotę 256 551,16 zł:

- Modernizacja oświetlenia ulicznego polegająca na zakupie lampy solarnej wraz z usługą montażu w miejscowości Szlachecki Las - 5 527,00 zł (wydatkowane z Funduszu sołeckiego),
- Modernizacja oświetlenia ulicznego polegająca na zakupie lamp solarnych wraz z usługą montażu – 28 167,00 zł,
- „Montaż i instalacja Odnawialnych Źródeł Energii na terenie Gminy Przyłęk” poniesiono koszty w wysokości 222 857,16 zł. Kontynuacja przedsięwzięcia nastąpi w roku 2021. Źródłem finansowania inwestycji są środki unijne i wkład mieszkańców.

7) Zrealizowane zadania inwestycyjne w dziedzinie kultury - 105 187,32 zł:

- Wykonanie elewacji zewnętrznej budynku świetlicy wiejskiej w Stefanowie (połowa budynku) - 16 101,72 zł (wydatkowane z Funduszu sołeckiego),
- Adaptacja pomieszczenia magazynowego na łazienkę w budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Mszadla Stara – 45 882,33 zł (wydatkowane z Funduszu sołeckiego - 19 000,00 zł i środków własnych – 26 882,33 zł),
- Zagospodarowanie pomieszczenia na kuchnię w budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Łągów – 43 203,27 zł (Fundusz sołecki – 29 246,00 zł, środki własne - 13 957,27 zł).

8) W dziale: Kultura fizyczna i sport

- „Częściowe ogrodzenie działki nr 637/1, na terenie której mieści się Otwarta Strefa Aktywności Sportowo - Rekreacyjnej w miejscowości Mszadla Nowa” - 18 081,00 zł (Fundusz sołecki – 15 600,00 zł, środki własne - 2 481,00 zł).

Pozostałe wydatki inwestycyjne w kwocie 161 902,00 zł przekazano dla:

- Powiatu w Zwoleń - na współfinansowanie zadania inwestycyjnego „Przebudowa drogi powiatowej nr 4526W Łągów - Przyłek” - 125 902,00 zł,
- SP ZZOZ w Zwoleń - na współfinansowanie zakupu sprzętu medycznego zestawu defibrylatora - 10 000,00 zł.
- Komendy Wojewódzkiej Policji – na dofinansowanie zakupu samochodu osobowego dla potrzeb KPP w Zwoleń - 6 000,00 zł ,
- Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej - na dofinansowanie zadań inwestycyjnych Funduszu Wsparcia PSP – 20 000,00 zł.

Źródłem finansowania wydatków majątkowych jest nadwyżka operacyjna. Oprócz dochodów bieżących powyższe wydatki pokrywane są dochodami majątkowymi z tytułu dotacji inwestycyjnych pochodzących ze środków europejskich, z budżetu państwa, budżetu samorządu województwa i funduszy celowych.

Wydatki majątkowe 563 601,70 zł sfinansowano dochodami majątkowymi i nadwyżką operacyjną.

Przy realizacji wydatków budżetowych zachowano optymalną relację pomiędzy dochodami bieżącymi, a wydatkami bieżącymi w budżecie.

Dochody bieżące przewyższyły wydatki bieżące o 3 980 654,49 zł. Środki te zostały częściowo przeznaczone na sfinansowanie wydatków majątkowych.

Poziom zadłużenia Gminy Przyłek

Zadłużenie Gminy Przyłek na koniec 2020 roku kształtuje się na poziomie 1 225 000,00 zł, co stanowi ok. 3,52% wykonanych dochodów.

Powyższe wynika z zaciągniętego kredytu długoterminowego i pożyczki w WFOŚ i GW. Poziom zadłużenia wykazuje tendencję spadkową i pozostał na bezpiecznym poziomie, o czym świadczy spełnienie relacji wynikającej z art. 243 ustawy o finansach publicznych .

W 2020 roku rozchody budżetu w wysokości 245 000,00 zł zostały sfinansowane z wolnych środków.

Na kwotę wykonanych rozchodów budżetu składały się :

- spłacony kredyt z Banku Spółdzielczego - 160 000,00 zł
- spłacona pożyczka z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska – 85 000,00 zł.

W latach objętych zadłużeniem kontynuowana jest bezpieczna polityka finansowa w zakresie zadłużenia, co również każdorazowo jest potwierdzone przez organ nadzoru badający zadłużenie gminy, tj. Regionalną Izbę Obrachunkową w Warszawie.

Organ ten pozytywnie opiniował wykonanie budżetów za poprzedni rok, jak również uchwalony budżet na rok 2021, co jest potwierdzeniem bezpieczeństwa finansowego gminy.

Na dzień 31 grudnia 2020 roku nie wystąpiły zobowiązania wymagalne.

Gmina Przyłek za rok 2020 odnotowała nadwyżkę budżetową w wysokości 4 617 025,07zł, przy planowanym na koniec roku deficycie budżetowym 1 493 291,00zł.

Suma wydatków z budżetu gminy Przyłek wyniosła w 2020 roku 30,2 mln złotych, co daje 4,9 tys złotych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Oznacza to spadek wydatków o 4.5% w porównaniu do roku 2019.

Największa część budżetu gminy Przyłek - 31.1% została przeznaczona na Dział 801 - Oświata i wychowanie. Dużą część wydatków z budżetu przeznaczona została na Dział 750 - Administracja publiczna (8.9%) oraz na Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska (5.4%).

Wydatki inwestycyjne stanowiły 2,6 mln złotych, czyli 8,5% wydatków ogółem.

Suma dochodów do budżetu gminy Przyłek wyniosła w 2020 roku 34,8 mln złotych, co daje 5,7 tys złotych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Oznacza to wzrost dochodów o 4.8% w porównaniu do roku 2019.

Największa część dochodów wygenerował Dział 758 - Różne rozliczenia (41%). Duża część wpływów pochodzi z Dział 756 - Dochody od osób prawnych, fizycznych i od innych jednostek (15.8%) oraz z Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo (3.4%).

W budżecie gminy Przyłek wpływ z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych wynosił 559 złotych na mieszkańca (9,8%), natomiast dochód z tytułu podatków dochodowych od osób prawnych wynosił 0,9 złotych na mieszkańca (0,0%).

3. Analiza mocnych i słabych stron Gminy Przyłek - analiza SWOT

Analiza SWOT jest jedną z najpopularniejszych technik analitycznych. Stała się podstawą do identyfikowania i formułowania podstawowych problemów i zagadnień strategicznych.

Nazwa SWOT jest skrótem pochodzącym od pierwszych liter angielskich słów definiujących technikę:

- **Strengths** (mocne strony) – analiza uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią silne strony obszaru i które należy wykorzystane sprzyjać będą jego rozwojowi (należy utrzymać je jako mocne, i oprzeć na nich przyszły rozwój);
- **Weaknesses** (słabe strony) – analiza uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony obszaru i które niewyeliminowane utrudniać będą jego rozwój (ich oddziaływanie należy minimalizować);

- **Opportunities** (szanse) – analiza uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności obszaru, ale które mogą być traktowane jako szanse, i przy odpowiednio podjętych przez nią działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwojowi gminy;
- **Threats** (zagrożenia) – analiza uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności obszaru, ale które mogą stanowić zagrożenie dla jego rozwoju (należy unikać ich negatywnego oddziaływania na rozwój obszaru).

Ryc.3. Diagram analizy SWOT

Źródło: Opracowanie własne

Przeprowadzona poniżej analiza SWOT pozwoli na wyznaczenie kierunków rozwoju i identyfikację celów, które stanowią odpowiedź na pytania jakie powstały podczas tworzenia analizy:

- Czy dana mocna strona pozwoli nam wykorzystać daną szansę?
- Czy dana mocna strona pozwoli nam zapobiec danemu zagrożeniu?
- Czy dana słaba strona ogranicza możliwość wykorzystania danej szansy?
- Czy dana słaba strona potęguje ryzyko związane z danym zagrożeniem?
- Czy dana szansa wzmacnia daną mocną stronę?
- Czy dana szansa pozwala zniwelować daną słabą stronę?
- Czy dane zagrożenie uwypukla daną słabą stronę?

WYMIAR	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Przestrzenny	»korzystne powiązania komunikacyjne pomimo peryferyjnego położenia - przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią);	»pogarszający się stan dróg powiatowych i gminnych i brak komunikacji kolejowej »braki w infrastrukturze okołodrogowej i rowerowej (chodniki, ścieżki rowerowe, zatoki przystankowe, oznakowanie miejsc szczególnie

	» dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych; » dobre połączenia komunikacyjne z miastem powiatowym Zwoleń, a stamtąd liczne połączenia komunikacyjne z Lublinem, Warszawą, Radomiem, Katowicami, Łodzią, Lipskiem, Kozienicami, Puławami, Wrocławiem, Opolem, Kielcami, Ostrowcem Świętokrzyskim » modernizowane i budowane obiekty sportowo-rekreacyjne » wysokie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców » dogodne położenie pod względem bliskości rynków zbytu dla produktów rolnych (Zwoleń, Radom, Pionki, Puławy, Kazimierz n. Wisłą); » dobrze rozwinięta infrastruktura telekomunikacyjna.	- niebezpiecznych, itp.); » słabo rozwinięta baza noclegowa » niedobór sieci kanalizacyjnej w porównaniu z uzbrojeniem w sieć wodociagową; » brak centralnej sieci ciepłowniczej, co wiąże się ze zwiększonymi kosztami dla gminy (brak większych lokalnych kotłowni); » brak sieci gazowej - niedostosowanie infrastruktury do potrzeb mieszkańców; » wysoki udział dróg nieutwardzonych w stosunku do ogólnej długości dróg gminnych; » zbyt małe wykorzystanie możliwości dziedzictwa kultury materialnej oraz obiektów z tym związanych w promocji regionu i poprawy atrakcyjności turystycznej; » brak lub zbyt małe środki na ochronę zabytków i terenów przyrodniczych; » mało skuteczna ochrona zabytków i krajobrazu kulturowego ze względu na niewystarczający poziom finansowania prac konserwatorskich lub innych prac związanych z utrzymaniem wysokich standardów przestrzeni; » ograniczony, szczególnie na terenach wiejskich dostęp do szerokopasmowego internetu
Spoleczny	» korzystna struktura demograficzna ludności Gminy; » sprawnie działające instytucje publiczne » dobra dostępność i jakość usług z zakresu pomocy społecznej, aktualne programy i strategię w zakresie pomocy społecznej; » aktywne działanie licznych organizacji pozarządowych, w tym jednostki ochotniczej straży pożarnej oraz kół gospodyń wiejskich » organizacja wielu, promujących Gminę cyklicznych imprez kulturalnych - stały kalendarz imprez kulturalnych » dobra dostępność infrastruktury szkolnej, Gmina dysponuje szkołami podstawowymi z klasami „0” i oddziałami przedszkolnymi dla dzieci młodszych; » rozwinięta sieć bibliotek oraz świetlic wiejskich; » duży nacisk Władz Gminy na rozwój kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego i finansowanie z budżetu gminy;	» ujemny przyrost naturalny i saldo migracji; » niezadawalające warunki mieszkaniowe w Gminie, » niewystarczające wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne, ciepłownicze i gazowe; » deficyt mieszkalnictwa komunalnego; » wysoki poziom bezrobocia (stopa bezrobocia 11,8%) oraz niekorzystna struktura bezrobotnych; » widoczny problem długotrwałego bezrobocia i braku kwalifikacji zawodowych; » problem ukrytego bezrobocia wśród domowników gospodarstw rolnych; » niewystarczający stan i jakość infrastruktury ochrony zdrowia; » emigracja ludzi młodych i wykształconych, brak zachęt do powrotu osób, które wyemigrowały zarobkowo » brak miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych » brak infrastruktury pomocy społecznej » niedoinwestowanie jednostek publicznych w zakresie świadczenia e-usług

Środowiskowy	» wysokie walory i atrakcyjność turystyczna dzięki zróżnicowanemu charakterowi krajobrazowemu, warunkom przyrodniczym, walorom historycznym oraz różnorodności typów zabytków » istniejące zabytki historyczne oraz szereg pomników i miejsc pamięci narodowej w tym obiekty wpisane do rejestru zabytków (obiekty dziedzictwa kultury materialnej); » brak przemysłu i w miarę czyste środowisko; » wysokie walory przyrodnicze, w tym znaczna ilość obszarów chronionych » gleby wykorzystywane jako użytki rolne, mimo niskich klas bonitacyjnych w większości wykorzystywane pod produkcję zbóż, warzyw i owoców; » dobrze dostosowana infrastruktura wodociągowa do potrzeb mieszkańców; » doskonalenie procesu uszczelniania systemu gospodarki odpadami, wzrost liczby odpadów zebranych i poddanych selektywnej zbiórce.	» pogarszający się stan środowiska związany z indywidualnym system grzewczym opartym głównie na paliwach stałych. » obciążenie środowiska naturalnego komunikacją drogową - emisja spalin i nadmierny hałas » bardzo słabe wyposażenie terenów wiejskich w kanalizację sanitarną
Gospodarczy	» duża aktywność gospodarcza ludności sektora prywatnego - rozwój drobnej przedsiębiorczości » wykwalifikowana kadra warunkująca rozwój gospodarczy oraz szkoląca w kierunkach zawodowych » występowanie surowców mineralnych (kruszywa naturalne drobne i grube, surowce ilaste torfy, opoki) » realizacja przez Gminę licznych działań promocyjno-informacyjnych wspierających rozwój turystyki i agroturystyki; » znaczący udział pozyskanych środków zewnętrznych w tym z UE na realizację inwestycji ważnych dla społeczności lokalnej.	» brak zakładów produkcyjnych; » brak instytucji otoczenia biznesu; » brak uzbrojonych działek o większej powierzchni przeznaczonych pod działalność inwestycyjną » brak spójnej i skutecznej polityki wsparcia przedsiębiorczości w gminie; » mała ilość produktów stanowiących wyróżnik regionu; » niekorzystna struktura agrarna gminy; » rozdrobnienie gospodarstw rolnych na terenie gminy; » nieliczna baza do obsługi ruchu turystycznego; » brak działań ze strony gminy i instytucji wspierających sektor mikro i małych przedsiębiorców;

WYMIARY	SZANSE	ZAGROŻENIA
Przestrzenny Społeczny Środowiskowy	» powstawanie nowych miejsc pracy w związku z działalnością gospodarczą w sektorze turystyki	» rosnący poziom bezrobocia » wysokie wymagania stawiane przez UE hodowcom zwierząt gospodarskich i

Gospodarczy	» rozbudowa sieci szerokopasmowej na terenie gminy (internet dla Mazowsza) » pozyskiwanie i wykorzystanie środków zewnętrznych w tym funduszy unijnych, grantów, środków w ramach Polskiego Ładu, oraz Krajowego Planu Odbudowy, » zmniejszenie stopy bezrobocia na terenie gminy dzięki wykorzystywaniu funduszy unijnych; » możliwość generowania zysków związanych z pracą nad zintegrowanym produktem turystycznym oraz wzrostem ruchu turystycznego (znacząca liczba obszarów chronionych) » powstawanie instytucji otoczenia biznesu oraz aktywnie działające organizacje, stowarzyszenia przyczyniające się do podniesienia aktywności społecznej gminy » stworzenie zintegrowanego produktu turystycznego poprzez realizację projektów sieciowych oraz rozwój infrastruktury turystycznej » rejestracja i sprzedaż produktów lokalnych i regionalnych ; » zwiększająca się produkcja zwierzęca (hodowla bydła i trzody chlewnej) ; » organizowanie się w grupy producentów; » modernizacja istniejącej infrastruktury technicznej zmierzająca do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej ; » dobre powiązania komunikacyjne umożliwiające przyciąganie inwestorów; » stworzenie i doskonalenie systemu wsparcia dla przedsiębiorców i inwestowania i tworzenia nowych miejsc pracy; » rozwój funkcji produkcji pozarolniczej w celu zwiększenia jej roli w gminie; » unowocześnienie gospodarstw rolnych i ich produkcji; » rozwój rolnictwa ekologicznego w związku ze wzrastającym popytem na zdrową żywność; » rozwój form krótkookresowego wypoczynku - agroturystyki i ekoturystyki; » stała współpraca władz gminy z władzami powiatu w celu skutecznej ochrony zasobów przyrodniczych w gminie; » zwiększenie tempa zalesień na terenach nieużytków rolnych jako czynnik poprawiający walory środowiska naturalnego; » rozwój w sektorze turystyki poprzez odpowiednie zadbanie i wyeksponowanie zasobów dziedzictwa kulturowego powiatu oraz wyznaczanie terenów na działalność turystyczną;	- spadająca opłacalność tej produkcji » coraz większa konkurencja na rynku regionalnym i krajowym » zagrożenie zasobów leśnych spowodowane przez: czynniki naturalne, nierównomierną strukturę lasów, przeznaczanie terenów cennych przyrodniczo pod zabudowę, wzmożoną penetrację lasów przez ludność, » zanieczyszczenie terenów leśnych, dzięki wysypiska śmieci, wydobycia piasku » niedostateczne środki finansowe przeznaczone na modernizację dróg powiatowych i gminnych » zły system finansowania działań gminy - niewielki udział dochodów własnych w budżecie gminy - uzależnienie od pieniędzy centralnych » niedostateczne środki finansowe na infrastrukturę techniczną » brak pokrycia planami zagospodarowania przestrzennego obszaru gminy (bariera inwestycyjna i administracyjna) » małe zainteresowanie gminą inwestorów krajowych i zagranicznych » konkurencyjne zarobki w sąsiednich gminach i powiatach; » wzrost natężenia ruchu drogowego (transportu drogowego) – wzrost zagrożeń z tym związanych oraz szybsze zużycie infrastruktury drogowej ; » starzenie się infrastruktury technicznej ; » dalszy brak inwestorów zewnętrznych; » odpływ wykwalifikowanej kadry do pracy w dużych aglomeracjach miejskich i poza granicami kraju , » nasilenie barier rozwoju gospodarki wynikające m.in. z sytuacji międzynarodowej w gospodarce jak i wystąpienia pandemii COVID 19; » pogorszenie sytuacji finansowej Gminy, ograniczające zdolność do inwestowania w rozwój. Istotne ograniczenie funduszy UE w perspektywie UE na lata 2021-2027; » nieefektywna polityka pomocy społecznej na poziomie krajowym niedostosowana do potrzeb i problemów wywołanych przez zjawiska demograficzne; » brak atrakcyjnych ofert pracy dla ludzi
---------------------------	--	--

- » szansa na pozyskanie środków z UE przeznaczonych na modernizację dróg powiatowych i gminnych, budowę parkingów w powiązaniu ze stworzeniem ciągów komunikacyjnych integrujących różne rodzaje transportu ;
- » poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej
- » powstanie instytucji otoczenia biznesu;
- » moda na nowe formy turystyki – turystyka kwalifikowana (m.in. Nordick walking, turystyka rowerowa, hippika, wędkarstwo)
- » możliwość łączenia ścieżek rowerowych pomiędzy gminami (ścieżki rowerowe i piesze);
- » zwiększenie korzyści związanych z członkostwem Polski w UE;
- » organizacja gminnych i ponadregionalnych imprez sportowo-rekreacyjnych ;

- » zwiększająca się produkcja owoców miękkich;
- » szansa na pozyskanie środków z UE przeznaczonych na rozwój kapitału społecznego;
- » budowanie integracji społecznej wokół tradycji kulturowych i historycznych Gminy;
- » trendy społeczne i ekonomiczne sprzyjające przejmowaniu zadań samorządu przez NGO;
- » rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na istniejących zasobach naturalnych;
- » wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców płynący głównie z budowania postawy proekologicznych;
- » możliwości wsparcia przez państwo i UE inwestycji związanych z OZE, termomodernizacją, rozwojem infrastruktury energooszczędnej;
- » wzrost opłacalności działań z zakresu odnawialnych źródeł energii ze względu na rosnące koszty energii elektrycznej i postęp technologiczny;
- » rozwój technologii energooszczędnych oraz ich rosnąca dostępność;
- » wzrost znaczenia dziedzictwa kulturowego w świadomości społeczeństwa oraz rosnące zapotrzebowanie na działalność kulturalną dzięki tworzeniu warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na

młodych, którzy wyjechali w celach kontynuacji edukacyjnych i zakończyli proces edukacji, na poziomie oferowanym na obszarze Gminy;

»występowanie barier i ograniczeń w rozwoju gospodarki związanych z ochroną przyrody i środowiska;

»utrzymujący się w kraju i na świecie trend wzrostu zużycia energii;

»wzrost pośredniego lub bezpośredniego wpływu człowieka na środowisko w tym szczególnie na jakość powietrza, gleb i wód;

»wzrost ryzyka wystąpienia konfliktu zbrojnego międzynarodowego.

poziomie lokalnym;

» środki zewnętrzne, w tym z funduszy UE, na projekty związane z rewitalizacją sfery przestrzennej.